

Verksamhetsberättelse 2003 för socialtjänstnämnden del 1

Innehållsförteckning	Sid.
Sammanfattning	3
Nämndens arbete under året	5
Integrerat ledningssystem	8
Förbättra välfärden och de kommunala verksamheterna	10
Insatser för barn och unga	10
Insatser för äldre	22
Insatser för personer med funktionshinder	24
Insatser för de mest utsatta	33
Medarbetarna	58
Gör Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad	61
Bryt segregationen och fördjupa demokratin	63
Ta ansvar för ekonomin	71

Sammanfattning

Det ekonomiska resultatet för verksamhetsåret 2003 jämfört med budget uppgår till -0,2 mkr. Efter ianspråktagande av medel i resultatfonden och överföring av resultatenheternas överskott/underskott till 2004 är det ekonomiska resultatet + 8,1 mkr, att jämföra med föregående år +7,2 mkr. Den totala budgetomslutningen är drygt 1,2 miljarder kr. I månads- och tertialrapporter har prognostiserats en budget i balans. Nämndens åtaganden bedöms i allt väsentligt ha uppfyllts inom givna budgetramar.

Ett flertal åtgärder har vidtagits för att åstadkomma budgetbalans. Förvaltningen har arbetat för att öka beläggningen vid institutioner/boenden samt genom aktivt arbete förebygga LVM-vård (LVM – lagen om vård av missbrukare i vissa fall) och verka för mer kostnadseffektiva boenden för att minska vårdkostnaderna inom Enheten för hemlösa. Därutöver har förvaltningen haft en restriktiv hållning vad gäller övrigt anslag samt vid återbesättande av vakanser.

För att minska hemlösheten har Enheten för hemlösa ökat placeringarna på nyinrättade stödboenden/sjukhem (Triaden, Basen och Gamlebo) samt genomfört fler placeringar av svårt sjuka hemlösa och mamma-barn placeringar. Vidare har nämnden godkänt nya avgiftsnivåer vid det nystartade äldreboendet Gamlebo för hemlösa för att öka beläggningen. Tak-över-huvudet-garantin har med något undantag uppfyllts under året.

Samverkan med ideella organisationer har ökat. Ca 150 organisationer/ föreningar har erhållit ca 110 mkr i bidrag och i november godkände nämnden ett förslag till samarbete mellan staden och Rainbow Sweden i projektet Stockholmsmodellen.

Nämnden har arbetat för att stärka det förebyggande och uppsökande arbetet, verkat för att minska drogmissbruket samt arbetat för att stärka det brottsförebyggande arbetet. I december godkändes ett förslag till tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiskt program för staden. Precens medverkar i Socialdepartementets särskilda storstadssatsning inom Mobilisering mot narkotika med olika projekt för att motverka narkotikamissbruk. Samarbetet mellan Uppsökarenheten, Maria ungdomsenhet, Precens och Socialjouren har utvidgats och en gemensam resurssamordning gjordes vid skolavslutningen och större helger. Från och med den 1 oktober 2003 subventioneras avgiften vid institutionen Krukis/Örnsberg för att genom lägre pris för stadsdelsnämnderna säkerställa att fler personer med psykiska problem i kombination med missbruk får vård. Som komplement till Behandlingsenheten för alkohol- och narkotikarådgivning har nämnden upphandlat en extern entreprenör. Projektet Team för våldtagna kvinnor har övergått till ordinarie verksamhet.

I syfte att tillskapa åtgärder för att få fler människor i arbete har nämnden fördelat utvecklingsmedel till stadsdelsnämnderna för att minska antalet bidragstagare.

Nämnden har även arbetat för att uppmärksamma barnens/ungdomarnas situation. I augusti arrangerades i samverkan med länskommunerna Familjehem-mens dag på Gröna Lund för länets familjehem. Ca 900 barn, ungdomar och vuxna har beretts plats på LSS-kollo (LSS – lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade). Enheten för Ledsagarservice uppmärksammade handi-kappåret 2003 med att framställa en film om funktionshindrade ungdomar i Stockholm. I samarbete mellan HVB barn och ungdom och Stockholms Ar-betsmarknadstjänster (START) har projektet Framsikt genomförts och är nu en ordinarie del av verksamheten. Framsikt har arbetat med att introducera ung-domar med psykosocial problematik i arbetslivet. För att svara upp mot stads-delarnas behov och efterfrågan har HVB barn och ungdom och Maria ung-domsenhet omstrukturerats. Familjerådgivningen har utökats med 1 000 samtal - totalt 7 000.

Arbete pågår för att minska sjukfrånvaron som under 2003 uppgår till 9,6 %.

Nämndens arbete under året

Socialtjänstnämnden inrättades den 1 januari 1999. Nämndens uppgifter regleras av bland annat sociallagarna och alkohollagen samt av ett särskilt reglemente fastställt av kommunfullmäktige.

Socialtjänstnämnden har enligt sitt reglemente tre huvuduppgifter:

- Bereda ärenden till kommunstyrelsen avseende riktlinjer, policy och uppföljning inom sitt ansvarsområde.
- Svara för vissa stadsövergripande verksamheter.
- Mot ersättning tillhandahålla tjänster som beställs av andra nämnder.

Socialtjänstnämnden har ansvarat för vissa stadsövergripande verksamheter som är högt specialiserade inom vård och omsorg. Verksamheterna har en kompetens som normalt inte finns inom stadsdelsnämndernas organisation. Nämndens verksamhet har riktat sig till invånare i hela staden och är dels anslagsfinansierad, dels intäktsfinansierad. Inom vissa områden har socialtjänstnämnden haft ett samlat åtagande för stadens räkning, exempelvis insatser för hemlösa, jourverksamheter, familjerådgivning och uppgifter enligt alkohollagen.

Socialtjänstnämnden har under året bestått av 13 ledamöter och 13 ersättare. Nämnden har haft 12 sammanträden. Antalet ärenden som behandlades var 165.

Socialtjänstnämndens sammansättning 2003

Ordförande

Margareta Olofsson (v)

Vice ordförande

Peter Lundén-Welden (m)

Ledamöter

Karin Rågsjö (v)

Monika Lindh (s)

Jari Visshed (s)

Lilian Falkbäck (s)

Ian Hamilton (s)

Christer Öhgren (mp)

Anna Kinberg Batra (m)

Hanna Broberg (m)

Ann-Katrin Åslund (fp)

Abit Dundar (fp)

Désirée Pethrus Engström (kd)

Ersättare

Jackie Nylander (v)

Inga Näslund (s)
Victor Montero (s)
Britta Andersson (s)
Björn Kron (s)
Saied Tagavi (s)
Jamie Bolling (mp)
Kerstin Gustavsson (m)
Anita Hillerström Vagli (m)
Maria Rankka (m) t.o.m. september 2003
Elias Wästberg (m) fr.o.m. oktober 2003
Malin Strid (fp)
Patrik Silverudd (fp)
Maria Olin (kd)

Socialtjänstnämndens utskott 2003

Socialtjänstnämndens utskott under 2003 har varit tillståndsutskottet, individutskottet och organisations- och föreningsutskottet.

Tillståndsutskottet har haft i uppdrag att besluta om serveringstillstånd för alkoholdrycker och svara för tillsynen över efterlevnaden av bestämmelserna i alkohollagen. Utskottet har bestått av fem ledamöter och tre ersättare och har under året haft 13 sammanträden. Under året beslutade utskottet i 273 ärenden.

Individutskottet har bestått av fem ledamöter och tre ersättare och har under året haft 26 sammanträden. Utskottet har fattat beslut om 19 ansökningar om tvångsvård enligt 11 § LVM (lagen om vård av missbrukare i vissa fall) till länsrätten i Stockholms län och om 4 yttranden till kammarrätten i Stockholm. Härutöver anmäldes till utskottet ordförandebeslut gällande omedelbara omhändertaganden enligt 13 § LVM, tjänstemannabeslut enligt socialtjänstnämndens delegation för Enheten för hemlösa och Socialjouren samt domar och beslut från länsrätten i Stockholms län och kammarrätten i Stockholm. Individutskottet har även haft att ta ställning till frågor om fortsatt vård enligt LVU (lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga) samt fortsatt vård av frivilligplacering av barn enligt SoL (socialtjänstlagen). Enhetscheferna för Enheten för hemlösa och Socialjouren har regelbundet deltagit i individutskottets sammanträden för att informera om sina respektive verksamheter.

Organisations- och föreningsutskottet har haft i uppdrag att besluta om ekonomiskt stöd till utomstående organisationer samt att utveckla och fördjupa samverkan med frivilligsektorn samt samverkan mellan utomstående organisationer. Utskottet har bestått av fem ledamöter och tre ersättare och har under året haft 8 sammanträden. Utskottet har fattat beslut i 98 ärenden.

Socialtjänstnämndens handikappråd

Rådets sammansättning 2003:

Ledamöter

Nils Duwähl	DHR (De Handikappades Riksförbund)
Rolf Lundgren	RSMH (Riksförbundet för Social och Mental Hälsa)
Jörgen Hansen	SDF (Stockholms Dövas Förening)
Monica Lilja	SLLF (Stockholms Läns Laryngförening)
Gunnar Sandström	SRF (Synskadades Riksförbund Stockholm)

Ersättare

Therese Rudolfsson	DHR (De Handikappades Riksförbund)
Eva Söderbärj	FUB (Föreningen för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna)
Lena Palmgren	Hjärnkraft
Yngve Abrahamsson	SRF (Synskadades Riksförbund Stockholm)

I enlighet med kommunstyrelsens beslut har socialtjänstnämnden under 2003 haft ett handikappråd vars uppgift har varit att fungera som rådgivande organ för att bereda funktionshindrade personer i Stockholm medinflytande och insyn. Handikapprådet har bestått av fem ledamöter och fem ersättare som utsetts av socialtjänstnämnden på förslag av handikapporganisationerna. Rådet har under året haft 10 sammanträden. Företrädare för rådet har under året ingått i en referensgrupp.

Integrerat ledningssystem (ILS)

Socialtjänstnämnden har arbetat utifrån riktlinjerna i stadens integrerade system för styrning och uppföljning av stadens verksamheter. Generella åtaganden har fastställts utifrån kommunfullmäktiges mål och prioriterade inriktningar. Miljöarbetet är integrerat med ledningssystemet.

Utifrån stadens strategi för kvalitetsutveckling, har samtliga enheter redovisat tydliga åtaganden utifrån stadens övergripande inriktningsmål, stadens prioriterade inriktningar samt socialtjänstnämndens verksamhetsspecifika inriktningsmål och generella åtaganden. Förvaltningsledningen fastställde samtliga åtaganden i samband med budget/ verksamhetsplan 2003 och nämnden godkände kvalitetsgarantierna i april 2003.

I detta tjänsteutlåtande redovisas måluppfyllelse av nämndens generella åtaganden under 2003. Utgångspunkten för de generella åtagandena har varit kommunfullmäktiges mål: Förbättra välfärden och de kommunala verksamheterna, Bygga bostäder och utveckla Stockholm, Göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad, Bryta segregationen och fördjupa demokratin samt Ta ansvar för ekonomin.

Grunden för uppföljning och kriterier för bedömning av måluppfyllelse av socialtjänstnämndens generella åtaganden har utgjorts av det system för uppföljning av det integrerade ledningssystemet som förvaltningen har utarbetat under året.

I systemet har ingått att utifrån de generella åtagandena upprätta interna överenskommelser/kontrakt mellan förvaltningsledningen och enhetschefer. För de verksamheter som har utarbetat interna kontrakt under 2003 har detta skett i dialog och undertecknats av ansvariga chefer.

I de interna kontrakten anges uppdrag, prestationer, åtaganden, arbetssätt, hur uppföljning av de enhetsspecifika åtagandena ska gå till samt tillgängliga resurser för uppdraget. Kontrakten har därmed utgjort underlag för uppföljningen av de generella åtagandena. I samband med tertialrapporter och bokslut har förvaltningsledningen fört en dialog med respektive enhetschef. och bedömt måluppfyllelsen. Vid uppföljningsmötena har protokoll upprättats som godkänts och undertecknats av förvaltningsledning och enhetschef. Eventuella tvister har avgjorts av förvaltningsledningen.

Klagomålshantering

Nedan redovisas hur klagomålshanteringens bedrivits inom de kund- och individorienterade verksamheterna.

Kundorienterade verksamheter

Kundorienterade verksamheter har fastställda kvalitetsgarantier i vilka ingår rutiner för klagomålshantering. Kvalitetsgarantierna görs kända för brukare och samarbetspartners.

Under året har det framförts olika synpunkter, förbättringsförslag och klagomål. De förhållandevis få klagomål som inkommit under året, har varit av skiftande slag. Det har exempelvis handlat om:

- Att brukare varit missnöjd med kontaktperson
- Lokalmässiga förhållanden vid en institution
- Saker som stulits vid en institution
- Olyckshändelse vid kolloverksamhet
- Missnöje med utredning

Dessa och övriga klagomål har hanterats och åtgärdats inom respektive verksamhet, i enlighet med förvaltningens rutiner för klagomålshantering.

Individorienterade verksamheter

Samtliga enheter inom avdelningen, som vänder sig direkt klienter och där uppföljningar kan äga rum, har utvecklat kvalitetsgarantier. För intraprenader och entreprenader har verksamhetens uppdrag, åtaganden och kvalitetskrav istället formulerats i de överenskommelser/avtal som tecknats med förvaltningen.

Förvaltningen har utarbetat ett system för systematisk klagomålshantering. Synpunkter och förbättringsförslag har inkommit från klienter inom olika verksamheter. Klagomål har hanterats och åtgärdats inom respektive enhet i enlighet med förvaltningens rutiner för klagomålshantering. Inget klagomål har gått vidare till förvaltningsledningen.

Förbättra välfärden och de kommunala verksamheterna

Prioriterad inriktning: Barns och ungdomars villkor i Stockholm ska förbättras utifrån en helhetssyn på deras vardag och möjligheten att påverka denna

Insatser för barn och ungdomar

Socialtjänstnämndens verksamhetsmål – Uppmärksamma barns och ungdomars situation

Socialtjänstnämndens generella åtaganden

Socialtjänstnämnden åtar sig att på uppdrag av kommunstyrelsen utveckla underlag som belyser frågor om likvärdig service och likställighet i biståndsbedömningen i staden inom områdena barn och familj, ungdomar, socialbidrag, missbruk, socialpsykiatri och funktionshinder.

Socialtjänstnämnden åtar sig att upprätthålla jourverksamheter för stadens medborgare när stadsdelarnas insatser inte är tillgängliga.

Socialtjänstnämnden åtar sig att tillhandahålla kvalificerade behandlingsinsatser och på uppdrag av stadsdelarna erbjuda HVB-platser för barn, ungdomar och deras familjer. (HVB – Hem för Vård eller Boende)

Socialtjänstnämnden åtar sig att på uppdrag av stadsdelarna medverka vid rekrytering av samt kompetensutveckling av familjehem.

Socialtjänstnämnden åtar sig att följa FN:s barnkonventions fyra grundläggande principer om barnets rättigheter och skydd enligt följande:

Förbud mot diskriminering – ”Barnet ska skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av barnets eller dess föräldrars ras, hudfärg, kön, språk, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt”.

Principen om barnets bästa – ”Vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa alltid komma i främsta rummet”. Principen barnets bästa kan härledas ur två fundamentala tankar. Den ena utgår från att barn är sårbara och behöver stöd och skydd och den andra betonar barnperspektivet i beslutsfattandet.

Rätten till liv. Förutom förbud mot dödsstraff betonas rätten till liv i vid mening, dvs. barns rätt till överlevnad och rätten till utveckling.

Rätten att uttrycka åsikter. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Barns och ungdomars deltagande i frågor som rör dem själva betonas.

Uppföljning och bedömning av de generella åtagandena i förhållande till det ekonomiska utfallet

Förvaltningsledningen bedömer att nämnden har uppfyllt sina generella åtaganden.

Insatser för barn och ungdomar	Kostnader	Intäkter	Anslag	Utfall
Egna verksamheter				
- HVB barn och ungdom	-110,7	98,1	-11,1	-1,6
- Placeringsenheten	-85,6	84,7	0	-0,9
- Familjehemskonsulterna	-2,4	2,4	0	0
- Maria ungdomsenhet	-14,4	1,3	-12,3	-0,8
- Precens	-22,2	5,5	-17,3	0,5
Stöd till utomstående organisationer	-3,2		-3,2	0
Privata aktörer				
Totalt	-238,5	192	-43,9	-2,8
Därtill kommer kostnader för staben för utredning och projekt, FoU-enheten och administrationen.				

Egna verksamheter

HVB barn och ungdom

Enheten visar för 2003 ett underskott på 1,6 mkr. Omfattande förändringar och omstruktureringar har genomförts under året. Dessa har syftat till ett mer effektivt tillvaratagande av de samlade resurser som finns.

Enheten har inom verksamhetsområdet barn- och familjebehandling genomfört vissa förändringar vid Barnbyn Skå. Familjeplatserna har reducerats med lägre personalkostnader som följd. Sex behandlingsplatser för barn 7-12 år har förlagts till barnbyn. Denna verksamhet startade under hösten. Verksamheterna för samma målgrupp vid behandlingshemmen Mälarblick och Örby avvecklades under året.

Ett syfte med att göra Barnbyn Skå till ett samlat barn- och familjecenter, är att det ger bättre förutsättningar för att erbjuda flera och flexibla lösningar som kan tillgodose både familjernas och stadsdelarnas önskemål.

Efterfrågan på de tjänster som Lida familjebehandling erbjuder, har varit fortsatt god. Det behandlingsprogram som utvecklats i samarbete med subutexteamet vid Huddinge sjukhus har blivit alltmer efterfrågat.

Inom verksamhetsområdet akut, stöd och korttidsbehandling har efterfrågan under året minskat avsevärt på platser för barn i åldrarna 0 - 12 år i akut behov av skydd och/eller utredning, med eller utan sin familj,. För att säkerställa det yttersta skyddet och ge stadsdelarna en möjlighet att placera barn med skyddsbehov, utan att ta hänsyn till stadsdelens begränsade resurser, har socialtjänstnämnden beslutat att införa en avgiftsfri första vecka för barn från 2004.

Surbrunnsgatans stödboende har en stabil och hög efterfrågan. De familjer som kommer dit, har ibland en problematik som är mer omfattande än vad ett stödboende har resurser att möta. Genom det samarbete som finns inom verksamhetsområdet, har individuella lösningar med stöd från de andra verksamheterna kunnat genomföras.

Verksamhetsområdet ungdomar/pedagogiskt stöd- och behandlingsboende samt skyddat boende för flickor, har under året arbetat med att koordinera och hitta samarbetsformer mellan de olika stöd-, tränings- och behandlingsboenden som finns inom området. Behovet och efterfrågan är stort av de olika boendeformerna.

Projektet Framsikt, en samverkan mellan BAS – Bromma arbets- och studiecenter, START, Stockholms stads utbildningsförvaltning och Stockholms Hantverksförening har efter mycket positiva resultat permanentats i oktober 2003. Projektet har arbetat med att introducera 10 ungdomar med psykosocial problematik på arbetsmarknaden.

Det skyddade boendet Kruton för flickor som är utsatta för hot från nära anhörig, har under året haft 8 platser. Antal flickor som varit där under 2003 är 37. De har varit inskrivna alltifrån ett par dagar till 150 dagar. Efterfrågan har emellertid hitintills inte motsvarat det platsantal som institutionen kan erbjuda. Det har under det utvecklingsarbete som pågår inom verksamheten, framkommit att det finns behov av rådgivning och stöd i öppna former för målgruppen. Socialtjänstförvaltningen har blivit beviljade medel av länsstyrelsen för att starta en öppen mottagning för målgruppen.

Inom verksamhetsområdet social/psykiatrisk behandling, har behandlingshemmen Giovannis och Linggården, minskat antalet platser för åldrarna 11 - 16 år. Viss osäkerhet kring efterfrågan kvarstår generellt för behandlingshemmen. Tendensen är att vårdköparna efterfrågar flexibla lösningar och olika insatznivåer i behandlingen. Behandlingshemmen har under året arbetat med att organisera arbetet på ett sådant sätt att dessa önskemål ska kunna tillgodoses.

Under året har arbetet inom enheten inriktats på att genomföra den organisationsförändring som socialtjänstnämnden beslutade om i november 2002. Den nya organisationen med fyra verksamhetsområden har underlättat och effektiviserat styrning och samordning. Den nya ledningsstrukturen har medfört att det blivit lättare för medarbetarna inom HVB barn och ungdom att medverka i lösningar som kräver arbete över institutionsgränserna. Detta är i sin tur en för-

utsättning för att man ska kunna leva upp till vårdköparnas önskemål, om att snarare köpa lösningar än platser.

Placeringsenheten

Enheten har under året placerat ungdomar 13 – 20 år, i privat vård på uppdrag av stadsdelsförvaltningarna. Vårdutbudet har omfattat behandlingshem, ungdomshem, kollektiv, storfosterhem, mellanvård och familjehem. Enheten har svarat för att tillsammans med stadsdelsförvaltningarna och vårdgivarna utforma och följa upp vårdinsatserna.

Jourplaceringsmöjligheter har under verksamhetsåret tillskapats inom ramen för det institutionella vårdutbudet. Framförallt har dock en del av de anlitade familjehemmen såväl i staden som ute i landet kunnat medverka till akuta lösningar som varit till gagn för ungdomarna.

Arbetet med att finna vårdlösningar för ungdomar med mycket speciella behov har intensifierats. Stadsdelsförvaltningarna har i stor utsträckning kunnat få förslag på vårdlösningar för denna grupp ungdomar.

Svårigheter att hitta nya familjehem/social bostad kvarstår beroende på stor konkurrens framförallt i storstadsområdet.

Placeringsenheten har ett underskott med 0,9 mkr, varav 0,5 mkr täcks av resultatfonden.

Under hösten förberedde sig enheten för den nya inriktning man har från 2004 och som har samband med att förvaltningen för stadsdelsförvaltningarnas räkning gjort en upphandling av vård för barn och ungdomar. Enhetens direkta placeringsverksamhet på institutioner upphör. Fortsättningsvis ska man svara för konsultation och rådgivning till stadsdelsförvaltningarna gällande val av vårdform i frågor som rör barn, barn och familj samt ungdomar upp till 20 år där en vårdinsats är aktuell. Enheten ska ha kunskap om, ha insyn i och hålla sig ajour med det utbud av behandlingshem, barninstitutioner, mellanvård och stödboende som finns inom förvaltningens HVB barn och ungdom och hos de vårdgivare staden tecknat ramavtal med. Denna del av verksamheten kommer att vara anslagsfinansierad.

Enheten kommer även att som tidigare ha en intäktsfinansierad verksamhet som på uppdrag från stadsdelsförvaltningarna i Stockholm, placerar ungdomar 13 – 20 år i familjehem, jourhem och social bostad. Vidare erbjuds genom enhetens psykolog utredning och bedömning av eventuellt vårdbehov samt samtalsterapi. Enheten benämns fortsättningsvis *Placerings- och konsultationsenheten*.

Familjehemskonsulterna

Verksamheten har varit en resurs vid rekrytering, utbildning och handledning av familjehem och familjevårdspersonal. Under året har 16 stadsdelsförvaltningar abonnerat på PRIDE/rekryteringsdelen (PRIDE - Parent's Resources for Information Development Education). Övriga tjänster som betalas styckvis har använts i varierande grad. Familjehemskonsulterna har en budget i balans.

En enkät som genomförts under året angående familjehemmens utbildningsbehov, har givit värdefull information till verksamheten inför kommande upplägg av utbildningar och kurser.

Samarbetet med länskommuner omkring rekryteringsfrågor har fortsatt. En gemensam Familjehemmens dag på Gröna Lund genomfördes i augusti.

Maria ungdomsenhet

Maria ungdomsenhet uppvisar ett underskott på 0,8 mkr. Underskottet beror på att beslutade personalneddragningar inte fick helårseffekt och att intäkter från Solna kommun var inräknade i 2003 års budget. Solna kommun beslutade att inte sluta avtal med Maria ungdomsenhet efter att budgeten antagits av socialtjänstnämnden. Beslutet om enhetens inriktning och organisation fördröjdes, vilket medförde att övertalighetsförhandlingarna inte kunde ske förrän under slutet av april 2003.

Socialtjänstnämnden beslutade den 22 april 2003 att godkänna förvaltningens förslag på organisation och inriktning för Maria ungdomsenhet. Den nya organisationen, som trädde ikraft den 5 maj 2003, är en resurs för staden samt länskommunerna Sundbyberg, Danderyd och Värmdö som har tecknat samarbetsavtal med Maria ungdomsenhet. Den nya organisationen innebär att bemaningen minskat på grund av att flera länskommuner valt att bygga upp egna lokala "Mini-Marior" och att den tidigare funktionsindelningen inom Maria ungdomsenhet i en mottagningsgrupp och en behandlingsgrupp upphört. Enheten består nu av två likvärdiga team.

Maria ungdomsenhet är från och med 2003 helt fristående från landstinget. Samarbetet kommer att bedrivas under nya former och förutsättningar. Förhandlingar har inletts med Stockholms läns landsting, Beställarkontor Vård för att få till stånd ett avtal som reglerar samverkan och vilka resurser landstinget ska tillhandhålla på Maria ungdomsenhet. Under hösten har specifika landstingsresurser i form av speciallistläkare och en sjuksköterska avdelats enbart för Stockholmsärenden.

Arbete pågår med att anpassa verksamheten till stadsdelsnämndernas behov för att på bästa sätt komplettera det arbete som sker lokalt. Förutom kontaktmanträffarna som kontinuerligt hålls med respektive stadsdelsförvaltning hölls efter sommaren ett möte för sektionscheferna för ungdomshandläggarna för att

klargöra enhetens uppdrag och hur kommunikationen mellan enheten och den lokala socialtjänsten kring aktuella ungdomar ska ske på ett rättssäkert sätt.

Organisationsdrivna verksamheter

Socialtjänstnämnden ger bidrag till föreningar och organisationer som arbetar med barn och ungdomar i utsatta situationer. Pengar beviljas bland annat till föreningar som arbetar med att se till att barn och ungdomar har ett alternativt nätverk när förälderns/ föräldrarnas omvårdnad brister. Förvaltningen har under året haft regelbundna möten med dessa verksamheter.

Under året har bidrag utgått till Ersta Vändpunkten för arbete med barn till missbrukande föräldrar och till Källan för grupparbete med barn till psykiskt sjuka föräldrar. Vidare erhöll barnens Rätt i Samhället (BRIS) pengar för sitt arbete med att hjälpa barn i akuta situationer och Adoptionscentrum Söder för Öppen förskola och annan förebyggande verksamhet.

Organisations- och föreningsutskottet beviljade under 2003 pengar till nya projekt som vänder sig till unga kvinnor som lever i patriarkala familjeförhållanden och som utsätts för så kallat hedersrelaterat våld. Exempel på sådana verksamheter är Terrafems två projekt Terapeutiska samtalsgrupper för våldsutsatta kvinnor med utländsk härkomst och Invandrad – Invaderad.

Generella stadsövergripande frågor

Staben för utredning/projekt har till uppgift att belysa frågor om likvärdig service och likställighet i staden när det gäller biståndsbedömning inom socialtjänsten utom äldreomsorg. I stabens uppgifter ingår också att implementera beslutade riktlinjer och policyfrågor.

Uppföljningen av stadsdelsnämndernas verksamhet har skett genom att följa dokument och genom regelbundna kontakter mellan staben och förvaltningarna. Respektive programansvarig inom staben har haft regelbundna möten med cheferna inom programområdena, där även den ansvarige kontrollern inom stadsledningskontoret deltagit. Uppföljnings- och utvecklingsarbete har också bedrivits i andra nätverk och arbetsgrupper, genom konferenser och seminarier samt i vissa frågor genom enkäter. Riktlinjer för verksamheter inom de olika programområdena har under året utarbetats, färdigställts och reviderats.

Samråd har även i stor omfattning ägt rum med andra berörda enheter och förvaltningar i staden, andra myndigheter såsom Stockholms läns landsting, Kommunförbundet, Socialstyrelsen, länsstyrelsen, Kommunförbundet Stockholm län (KSL) m.fl. Syftet är bl. a. att få en samlad bild över socialtjänsten, vad gäller resurser och utvecklingsbehov, samt se hur samarbetet med andra myndigheter och organisationer kan förbättras.

Socialtjänstförvaltningen har tagit ansvar för sådant informationsmaterial om socialtjänst som vänder sig till medborgare i hela staden. Staben har lagt ut broschyrer på förvaltningens hemsida och reviderat dessa vid behov.

Staben har under hösten bistått kompetensfonden i arbetet med att kartlägga utbildningsbehov inom individ- och familjeomsorgsområdet.

Vårdupphandling för barn, ungdomar och familjer

På uppdrag av samtliga stadsdelsnämnder i staden har socialtjänstförvaltningen samordnat och administrerat en gemensam upphandling av öppen-, mellan- och dygnetruntvård för barn, ungdomar och familjer. 128 anbudsgivare lämnade tillsammans 405 anbud. Upphandlingen slutfördes i december 2003 genom att stadsdelsnämnderna tecknade ramavtal med drygt 90 leverantörer.

Barn och familj

Inom området barn och familj har staben för utredning/projekt inom förvaltningen slutfört översyn av stadens riktlinjer för handläggning och dokumentation i barn- och ungdomsärenden. Socialtjänstnämnden har godkänt de reviderade riktlinjerna. Beslut i kommunstyrelsen fattas under 2004. Staben har genomfört omfattande utbildning av all berörd personal.

Översyn av stadens riktlinjer för familjevård för barn och ungdom har genomförts under 2003. En förvaltningsremiss går ut i januari 2004. Förslaget till reviderade riktlinjer omfattar lagändringar, introduktion i utrednings-, dokumentations- och uppföljningssystemet ”Barns behov i centrum (BBiC). De synpunkter och förslag som givits i revisionskontorets rapport över granskning av familjevården har inarbetats.

Staben medverkar kontinuerligt i implementeringen av BUS-policyn (BUS – Barn och Ungdomar med behov av särskilt Stöd), som antagits av kommunfullmäktige. Under 2003 har seminarier hållits för berörd personal inom socialtjänsten och skolan i staden. Dessutom medverkar staben i det länsgemensamma arbetet med att ytterligare konkretisera BUS-policyn och gränsdragningen mellan kommunernas respektive landstingets ansvarsområden.

För tredje året i rad har stadsdelsförvaltningarna inventerat samtliga inkomna anmälningar, ansökningar och remisser under ett kvartal som gäller barn som har behov av skydd eller stöd genom socialtjänsten. Inventeringen omfattar även samtliga beslut som fattats under samma kvartal. Sammanställning av resultaten finansieras av staben och utförs av FoU-enheten. Det stora värdet med inventeringen är att den ger underlag för diskussioner om de stora olikheter som uppmärksammas vad gäller bedömningar och handläggning i staden. En ny inventering planeras även för 2004.

Stadens tvärprofessionella konsultgrupp (BIF-gruppen/Barn i Fara) har även under 2003 stått till stadsdelsförvaltningarnas förfogande för konsultation i komplicerade barnärenden.

Årlig rapport om stadens familjevård har lämnats till socialtjänstnämnden som med anledning av denna givit förvaltningen i uppdrag att ytterligare analysera familjevårdens utveckling.

Kommunstyrelsen har under året antagit nya riktlinjer som gäller mottagande och bemötande av ensamkommande flyktingbarn. Staben har med anledning härav hållit seminarier för berörd personal.

Under 2003 har staben, inom barn- och ungdomsområdet producerat sammanlagt 580 utbildningsdagar för 684 deltagare. Aktiviteterna har varierat mellan en halv till tre heldagar.

Ungdomar

Andelen ungdomar med behov av insatser från stadens socialtjänst är fortsatt stor och avser framför allt ungdomar med kriminalitet och/eller missbruksproblem.

Samarbetet med Statens Institutionsstyrelse (SiS) kring ungdomar placerade på de särskilda ungdomshemmen har fortsatt under året. Speciellt fokus har lagts på gruppen ungdomar med behov av olika psykiatriska insatser.

Under våren gjordes en uppföljning av ungdomsmottagningarnas samarbetsavtal med landstinget. Uppföljningen visade att cirka hälften av alla stadsdelsförvaltningar hade avtal och övriga var på väg att teckna avtal om samarbete.

Under året har staben ansvarat för utarbetandet av förslag till nytt tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiskt program för Stockholms stad. Programmet omfattar nivåerna förebyggande insatser, tidiga insatser och vård- och behandlingsinsatser.

Drog- och brottsförebyggande insatser

Det finns ett stort behov av att hitta verkkningsfulla metoder och förhållningsätt, som ökar möjligheterna att förebygga ett antisocialt beteendemönster och metoder som kan stoppa upp en negativ utveckling i ett tidigt skede. Preventionssentrum Stockholm (Precens) har under året fortsatt att bidra till ökade kunskaper inom området, genom att erbjuda bland annat utbildningar och seminarier inom området till stadsdelsförvaltningarnas ungdomshandläggare.

Precens ansvarar för att det genomförs en *drogvaneundersökning* i Stockholms grundskolor och gymnasier vartannat år. Uppföljning av undersökningen från 2002 fortsatte även under 2003 liksom förberedelsearbetet inför 2004 års drogvaneundersökning.

I april 2003 genomfördes en *föräldrakampanj* för fjärde året i rad. Kampanjen fokuserade på tillgängligheten av alkohol för unga. Syftet var att uppmärksamma tonårsföräldrarna på riskerna med ungas alkoholkonsumtion och ge argument mot langning. En broschyr skickades hem till alla föräldrar i Stockholm som har barn i åldern 13-17 år. Stadsdelarna fick också material (flygblad, affischställ, jackor m.m.) till flygbladsutdelning och opinionsbildande aktiviteter. Nära 500 personer runt om i staden var engagerade. En läsundersökning gjordes efter kampanjen av utrednings- och statistikkontoret (USK), och denna visade att 46 procent av de tillfrågade föräldrarna hade diskuterat innehållet i broschyren med sina barn, sin maka/make/sambo eller med andra föräldrar.

Precens har under året genomfört utbildningar om *folköls- och tobaksbestämmer* samt givit praktisk handledning för berörd personal i samtliga stadsdelsförvaltningar. Även närpolis och andra aktörer har i stor omfattning deltagit. Två inköpsstudier avseende folkölsförsäljningen har under året genomförts i samarbete med tio stadsdelsförvaltningar. Vidare har ett antal ärenden om varningar och förbud mot folkölsförsäljning beretts inför beslut i lokala stadsdelsnämnder.

Genom samfinansiering med utbildningsförvaltningen har en projektledare/specialpedagog placerats vid Precens. Den främsta uppgiften är att fungera som en brygga mellan skola och socialtjänst bl.a. i samverkan med de drogförebyggande samordnarna och inom Socialdepartementets *Mobilisering mot narkotika (MOB)*.

Socialtjänstförvaltningen medverkar genom Precens i MOB. I den s.k. trestads-satsningen tillsammans med Göteborg och Malmö sker omfattande insatser i olika pilotprojekt. Syftet med storstadssatsningen är att arbeta för en god balans mellan narkotikapolitikens tre hörnpelare; förebyggande arbete, vård och behandling samt begränsning av tillgången.

Precens ansvarar för ett skolutvecklingsprojektet i fem skolor inom fyra stadsdelsområden som handlar bland annat om ökad föräldramedverkan, arbetslagsträning för lärarna, förbättrad ANT-undervisning (Alkohol Narkotika Tobak) och att utveckla skolornas handlingsplaner mot droger. Inom ramen för MOB bedrivs även behandlingsprojektet PUMAN (Projektet Unga Med risk att utveckla ett Alkohol- eller Narkotikaberoende), som vänder sig till unga vuxna i krog- och nöjesmiljöer.

Ett samarbetsprojekt - *MST (Multi Systemisk Terapi)* med Kista, Spånga-Tensta, Rinkeby, Enskede-Årsta, Vantör och Älvsjö stadsdelsförvaltningar har inletts och avses pågå till och med år 2005, varefter verksamheten planeras fortsätta inom ramen för de sex stadsdelsförvaltningarnas ordinarie verksamhet. Rekrytering till och utbildning av två team, MST-Järva och MST-Syd har genomförts. Teamen satte igång sin verksamhet med att ta emot familjer i september. Tre stadsdelsförvaltningar samarbetar kring vardera team. Projektet är

en del av MOB:s trestadssatsning inriktad mot ungdomar med missbruksproblem. Socialtjänstförvaltningen bidrar bland annat med kostnaderna för licens, igångsättning, projektledning och utbildning. En nationell utvärdering av MST är planerad att starta under 2004.

Utbildningsverksamhet

Under 2003 startade ett projekt med ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen, *PMT (Parent Management Training) / Komet – föräldraskapscirklar och Komet – ledarskap i klassrummet*. Inriktningen är att utveckla och förmedla kompetens i föräldraskapscirklar och ledarskap i klassrummet. Två PTP-psykologer har anställts. De handleder kursdeltagarna och har sin förankring inom Spånga-Tensta och Enskede-Årsta stadsdelsförvaltningar. Ytterligare fem stadsdelsförvaltningar, Älvsjö, Maria-Gamla stan, Kista, Rinkeby och Bromma har under hösten deltagit i projektet med personal, sammanlagt 28 personer. De har utbildats under 3,5 dagar till gruppleddare och leder föräldragrupper. Fjorton föräldragrupper startade i samband med att utbildningen började i oktober 2003. I varje grupp deltar i genomsnitt föräldrar till fem barn. Under 2004 kommer personal från ytterligare stadsdelsförvaltningar att utbildas. Projektet avses fortsätta till och med 2005. Medel söks även från kompetensfonden. Projektet utvärderas av FoU-enheten.

Under våren slutfördes utbildningen i *preventionsvetenskap*, 20 poäng, i samarbete med Örebro universitet. Syftet med denna utbildning var att genomföra en kraftfull satsning i att hitta förebyggande åtgärder mot ungdomskriminalitet och missbruk. Under hösten påbörjades en utbildning i kriminologi, 10 poäng, i samarbete med Stockholms universitet. Syftet med denna utbildning är att stimulera det brottsförebyggande arbetet i den egna stadsdelsförvaltningen. Kriminologiutbildningen fortsätter även våren 2004. Båda utbildningarna har riktats till personal vid samtliga stadsdelsförvaltningar.

Arbetet med att pröva riskreduceringsprogrammet *Prime for Life* i olika grupper har fortsatt under året. Alla enhetschefer inom socialtjänstförvaltningen har erbjudits att genomgå programmet, vilket ungefär hälften har gjort. Öppna kurser för all personal kommer att erbjudas under år 2004. Vidare har all personal på en gymnasieskola och flera föräldragrupper genomgått utbildningen. Ett speciellt föräldraprogram baserat på *Prime for Life* har provats med framgång och den verksamheten kommer att fortsätta under kommande år. De gymnasielärare som tidigare utbildats till instruktörer har examinerats under året. På flera gymnasieskolor utbildas elever kontinuerligt i programmet.

Ungdomstjänst

Ungdomstjänst är en tilläggs sanktion till påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten. Det är domstolen som bestämmer hur länge ungdomstjänsten ska pågå, lägst 20 timmar och högst 100 timmar. Alltsedan lagbestämmelsen om ungdomstjänst trädde i kraft år 1999 har socialtjänstförvaltningen haft i uppdrag att dels utforma riktlinjer för ungdomstjänsten och dels att följa utvecklingen av ungdomstjänsten i staden.

Socialtjänstnämnden beslutade att inrätta en halvtids projektanställning för att erbjuda stadsdelar praktisk hjälp med att bygga upp ungdomstjänst i Stockholms stad. Projektet inleddes den 1 september 2002 och avslutades den 30 september 2003. Målet var att ungdomstjänsten ska vara likartad i hela Stockholms stad.

Inom projektets ramar har de stadsdelsförvaltningar som tidigare inte hade haft beredskap för ungdomstjänst och som av olika skäl hade svårigheter att få i gång den, fått praktisk hjälp med att organisera ungdomstjänsten. Projektet har bistått stadsdelarna med att ordna fram lämpliga arbetsplatser för ungdomstjänst och samtidigt initierat lokalt samarbete mellan närliggande stadsdelar i syfte att skapa områdesbaserade ”platsbanker”. Samtidigt har Precens genomfört flera utbildningar om vårdplan, yttranden och ungdomstjänst. Vidare anordnades under året nätverksträffar om ungdomstjänst och en tvådagars internatkonferens med socialarbetare och åklagare från samtliga åklagarkammare i Stockholm.

Medling och brottsofferstöd

Sedan årsskiftet 2002/2003 har en heltidsanställd medlingssamordnare varit stationerad på Ungdomsroteln vid City polismästardistrikt. Samordnaren har till uppgift att förankra och hitta strukturer för att få igång och utveckla medlingsverksamheten i city med dess fem tillhörande stadsdelsförvaltningar (Norrmalm, Östermalm, Kungsholmen, Katarina-Sofia och Maria-Gamla stan). Utöver detta har samordnaren etablerat kontakter med samtliga stadsdelsförvaltningars barn- och ungdomsgrupper i upptagningsområdet.

Med ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet har Precens under hösten också startat ett medlingsprojekt i västra söderort tillsammans med stadsdelsförvaltningarna i Skärholmen, Liljeholmen och Hägersten samt Söderorts polismästardistrikt. Förvaltningen har sedan 2002 ett stödcentrum för unga brottsoffer i samma område med placering vid närpolisstationen i Skärholmen. Under hösten 2003 startades även ett stödcentrum vid närpolisstationen i Vällingby i samarbete med Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning.

Verksamheterna vänder sig till ungdomar som har blivit utsatta för brott, exempelvis personrån, misshandel, olaga hot, våldtäkt m.m. eller varit vittne till brott. Stödcentrum kan även erbjuda praktisk och juridisk hjälp vid rättegång samt föräldrastöd. De tre stödcentra för unga brottsoffer deltar i en landsomfattande utvärdering i Socialstyrelsens regi. Verksamheten har bl.a. under året deltagit i ett internationellt samarbete med Europakommissionens arbetsgrupp för ”Violence in everyday life in a democratic society”.

Forskning och utveckling (FoU)

FoU-enhetens uppgift är att genom forsknings- och utvecklingsarbete bidra till långsiktig kunskapsutveckling till nytta för stadens verksamheter. Inom områ-

det **Barn och unga** har FoU-enheten haft ett nära samarbete med Precens respektive utbildningsförvaltningen. Projekten har i huvudsak varit inriktade på barn- och ungdomars normbrott och riskbeteenden, föräldrars roll och samhällets agerande.

Analys av 2002 års drogvanundersökning i Stockholms skolor har presenteras i rapporten *Stockholmsungdomars drog- och riskbeteenden*. En jämförelse av tolvåringars kunskaper om och attityder till droger i fyra europeiska städer har publicerats i rapporten *Mellanstadieelevers erfarenhet av droger*. I ett flerårigt projekt - *LISA* – prövas och utvärderas två strukturerade metoder för stöd till utsatta elever, i ett annat flerårigt projekt följs ett antal elever som nu går i årskurs åtta med avseende på hur kamratkontakter påverkar deras inläring, självbild och normbrytande beteende.

Föräldrars roll och betydelse har uppmärksammats i ett par studier som bland annat ligger till grund för utvärdering av *föräldraträningsprogrammet PMT*, som prövas i åtta av Stockholms stadsdelar. I samarbete med den statliga Alkoholkommittén och samordningsgruppen för MOBilisering mot narkotika har utvärdering påbörjats av ett antal *grundskolors drogpreventiva insatser* och av *multisystemisk terapi - MST* – som är ett strukturerat och närmiljöbaserat behandlingsprogram, utvecklat i syfte att hitta alternativ till traditionell ungdomsvård. Därutöver pågår försök med utvärdering av profilklasser i matematik och naturvetenskap i ett antal Stockholmsskolor.

Den årliga undersökningen av *stadsdelarnas sociala barnavårdsarbete* har genomförts och publicerats. En studie om vad som på lång sikt händer med *barn som varit föremål för socialtjänstens insatser* redovisas under 2004 och utvärdering av projektet *Framsikt 2000*, som syftat till att ge ungdomar stöd för att få arbete, har avslutats och redovisats.

Därutöver har forskningsledarna och andra medverkat med föreläsningar och vetenskapliga presentationer vid olika tillfällen och presenterat vetenskapliga artiklar i svenska och internationella tidskrifter. *FoU-cirklar* har genomförts och välbesökta seminarier i hållits inom ramen för *Mot Bättre Vetande* och *Forskningsforum* bland annat om ungdomars drog- och riskbeteende, stadsdelarnas barnavård, institutionsplacerade barn och ungdomar samt barn i familjer med långvarigt försörjningsstöd. Dessutom har forskningsledare med flera fungerat som konsulter i stadsdelsförvaltningarnas egna utvärderingar och som handledare för lokala projekt.

Prioriterad inriktning: Staden ska ha en bra omsorg, vård och service för äldre, funktionshindrade och de mest utsatta som bygger på delaktighet, inflytande och respekt för den enskilde individen oavsett var i staden man bor

Insatser för äldre

Socialtjänstnämndens verksamhetsmål – I arbetet och all verksamhet möta den äldre och dennes behov utifrån en helhetssyn.

Socialtjänstnämndens generella åtaganden

Socialtjänstnämnden åtar sig att upprätthålla jourverksamhet för stadens medborgare i utsatta situationer när stadsdelarnas insatser inte är tillgängliga.

Uppföljning och bedömning av de generella åtagandena i förhållande till det ekonomiska utfallet

Förvaltningsledningen bedömer att nämnden har uppfyllt sina generella åtaganden.

Insatser för äldre	Kostnader	Intäkter	Anslag	Utfall
Egna verksamheter				
- Stockholms äldre- och handikappjour	-34,4	21,6	-13,0	0,2
Stöd till utomstående organisationer	-6,6		-6,6	0
Privata aktörer				
Totalt	-41	21,6	-19,6	0,2
Därtill kommer kostnader för staben för utredning och projekt, FoU-enheten och administrationen.				

Egna verksamheter

Stockholms äldre- och handikappjour

Inom Stockholms äldre- och handikappjour finns följande verksamheter.

Trygghetsjouren som under kvällar, nätter och helger handlägger och biståndsbedömer akut uppkomna hjälp- och omvårdnadsbehov inom äldre och handikappomsorgen. *Larmcentralen* erbjuder stadsdelsförvaltningarna tjänster för larmmottagning, installation och service av trygghetslarm. *Jourpatrullerna/Akutvak* åtgärdar akut uppkomna hjälp- och omvårdnadsbehov under kvällar, nätter och helger, då dessa behov inte kan tillgodoses på annat sätt.

Omfattningen och tyngden har ökat i många ärenden som Trygghetsjouren svarat för under året. Problemlösningen har blivit mer komplicerad i de olika beslut som fattas, beroende på att vårdtyngden och omvårdnadsbehovet ökar hos dem som har hjälp hemma. För Larminstallationer har larminstallationer och serviceuppdrag ökat med 13 procent under året. Jourpatrullerna har haft närmare 2 000 uppdrag under året.

Enhetens administrationen har ökat markant efter att kundvalsmodellen infördes, eftersom det idag är många fler utförare inblandade med olika åtgärdskedjor.

Enheten har blivit delaktig i utvecklingen av ett IT-baserat verksamhetsstöd för äldre- och handikappomsorgen (styrgrupp och arbetsgrupp) inom ramen för Kompetensfonden. Under året har enheten utvecklat ett eget intranät där handböcker, policydokument etc. är tillgängliga för all personal.

Organisationsdrivna verksamheter

Socialtjänstnämnden ger bidrag till svenska pensionärsorganisationers stockholmsavdelningars verksamhet och till stadens Hemgårdar för äldreverksamhet.

Förvaltningen har kontinuerliga möten med ett femtontal organisationer som bedriver äldreverksamhet för människor med invandrabakgrund. Under året har tre nya sådana föreningar erhållit bidrag genom nämnden nämligen Rumänska föreningen, Kongoföreningen och Kurdiska föreningen.

Samtliga dessa föreningar samarbetade under våren för att genomföra Pensionärernas dag på Skansen i syfte att öka kontakterna mellan svenska pensionärer och äldre med invandrabakgrund. För att kunna genomföra detta erhöll de bidrag från nämnden.

Prioriterad inriktning: Staden ska ha en bra omsorg, vård och service för äldre, funktionshindrade och de mest utsatta som bygger på delaktighet, inflytande och respekt för den enskilde individen oavsett var i staden man bor

Insatser för funktionshindrade

Socialtjänstnämndens verksamhetsmål – Staden ska garantera alla funktionshindrade kvalitativt bra omsorg, vård och service med kontinuitet och likvärdig bedömning oavsett var i staden de bor.

Insatserna ska utgå från den enskildes behov och önskemål och utgöra grunden för den enskilde att kunna leva ett så normalt liv som möjligt. Det ska ges stort utrymme för delaktighet och inflytande över vardagen för den enskilde.

Socialtjänstnämndens generella åtaganden

Socialtjänstnämnden åtar sig att på uppdrag av kommunstyrelsen utveckla underlag som belyser frågor om likvärdig service och likställighet i biståndsbedömningen i staden inom områdena barn och familj, ungdomar, socialbidrag, missbruk, socialpsykiatri och funktionshinder.

Socialtjänstnämnden har kommunfullmäktiges uppdrag att samordna arbetet med att inrätta särskilt boende för fysiskt och psykiskt funktionshindrade.

Socialtjänstnämnden samordnar analys av mål och behov av kompetensutveckling för all personal i staden som arbetar med service och omsorg till funktionshindrade.

Socialtjänstnämnden åtar sig att på uppdrag av stadsdelarna erbjuda ledsagning för att funktionshindrade på ett meningsfullt sätt ska kunna delta i samhällslivet.

Uppföljning och bedömning av de generella åtagandena i förhållande till det ekonomiska utfallet

Förvaltningsledningen bedömer att nämnden har uppfyllt sina generella åtaganden.

Insatser för funktionshindrade	Kostnader	Intäkter	Anslag	Utfall
Egna verksamheter				
- LSS-kollo	-32,8	16,6	-15,5	-0,7
- Korttidshemmen Drömmen och Navet	-11,2	11,2	0	0
- Enheten för ledsagarservice	-14,7	14,7	0	0
- Lokal- och byggnadskonsulterna	-3,3	3,3	0	0
Stöd till utomstående organisationer	-13,0		-13,0	0
Utomlänsplaceringar	-196,0		-196,2	0,2
Privata aktörer				
Totalt	-271,0	45,8	-224,7	0,5
Därtill kommer kostnader för staben för utredning och projekt, FoU-enheten och administrationen.				

Egna verksamheter

LSS-kollo

Inom LSS-kollo har märkts en ökad efterfrågan från stadsdelsförvaltningarna av platser för mer omvårdnadskrävande personer, vilket har resulterat i ett underskott på 0,7 mkr. Länskommunerna har dessutom inte i samma utsträckning som tidigare köpt platser.

En enkät bland alla deltagare efter sommaren (svarsfrekvens 50 procent) visar att 99 procent av de svarande var nöjda eller mycket nöjda med verksamheten.

Korttidshemmen Drömmen och Navet

Korttidshemmet Drömmen har erbjudit korttidsvistelse till ungdomar och vuxna med autism och /eller utvecklingsstörning. Man har sett tendenser till en något minskad efterfrågan av platser under året, troligtvis relaterat till det relativt höga dygnspriset. En översyn av kostnader och intäkter påbörjades under hösten. Enhetens budget är i balans.

Korttidshemmet Navet har tillhandahållit boende för 30 ungdomar med fysiskt funktionshinder. Enheten har under året infört flexibel schemaläggning, höjt dygnsavgiften på grund av hyreshöjning samt sett över övriga kostnader vilket sammantaget givit effekt och en budget i balans.

En organisationsförändring genomfördes för korttidshemmen Drömmen och Navet i november, som innebär att en institutionschef har huvudansvar för båda verksamheterna. Korttidshemmen har också inrättat en gemensam personalpool,

vilket gör att man på ett flexibelt sätt kan lösa de problem som kan uppstå i samband med sjukfrånvaro och ledigheter.

Enheten för ledsagarservice

Enheten erbjuder tjänsterna ledsagning och avlösarservice. Under året har utförda ledsagningstimmar ökat med 4 000 och man har utfört totalt 42 500 timmar. Trots marknadsföring av tjänsten avlösarservice har enheten ytterst få uppdrag inom området.

Ett brukarråd, med ett 15-tal representanter för brukare och anhöriga har inrättats under året, där utvecklings- och förbättringsfrågor diskuteras. 2003 var handikappår och enheten uppmärksammade det genom att en film spelades in, som vänder sig till unga funktionshindrade. Enheten anlätades också i samband med olika arrangemang kopplade till handikappåret.

LoBen (Lokal- och byggnadskonsulterna)

Verksamheten har erbjudit konsult hjälp till i första hand stadsdelsnämnderna, men även internt inom förvaltningen och till externa beställare. Prioriterade områden har varit bostäder för funktionshindrade och omstrukturering och utbyggnad av särskilda boendeformer för äldre.

Loben redovisade i början på året en byggnadsteknisk inventering av stadens samtliga servicehus på uppdrag av stadsledningskontoret. Inventeringen följdes under sommaren av ett nytt uppdrag från stadsledningskontoret att även inventera stadens sjukhem. Uppdraget redovisades i september. Materialet ska användas i stadsdelsnämndernas planering av framtida boendeformer för äldre.

Till följd av uppdrag i budget 2003 om förslag till samgående mellan LoBen och del av utbildningsförvaltningens lokalavdelning har omfattande sonderingar på enhetsnivå genomförts. Uppdraget hanteras för närvarande på ledningsnivå.

Organisationsdrivna verksamheter

Fysiska funktionshinder

Inom detta område riktar sig nämndens bidragsgivning till föreningar med såväl stora som små medlemsantal. Exempelvis Sveriges Synskadades förbund – Stockholmsavdelningen och Stamningsföreningen. Många föreningar som arbetar med målgruppen fysiska funktionshinder bedriver intressepolitiskt arbete och erhåller sedan många år verksamhetsbidrag.

Flera av dessa föreningar har under året erhållit projektbidrag för att nå ensamma och isolerade medlemmar. Dessa projekt är tidsbegränsade och kommer att föreslås ingå i ordinarie verksamhet efter två år.

Förvaltningen har under 2003 intensivt arbetat med att vara Föreningen för döva och blinda, Stockholmsavdelningen, behjälplig med projektering av ett Allaktivitetshus för denna mycket isolerade grupp. Under 2004 kommer organisations- och föreningsutskottet att ta ställning till en ansökan från denna förening.

Psykiska funktionshinder

Under året har bidrag givits till 16 organisationer som arbetar med psykiska funktionshinder. Tre av dessa har anställda för att arbeta med målgruppen. De tre verksamheterna når dagligen ett stort antal medlemmar. Dessa föreningar anordnar också utbildningar för såväl målgruppen som de som arbetar med denna.

Nämnden har vidare givit bidrag till fem föreningar som arbetar lokalt med målgruppen inom Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH). Förvaltningen har under många år ansett att fördelningen av bidrag till dessa lokala föreningar inte varit rättvist. Under 2003 tog organisations- och föreningsutskottet ställning till ett förslag om ny fördelning som innebär att föreningarna kommer att erhålla lika mycket pengar till sin verksamhet.

Generella stadsövergripande frågor

Staben för utredning/projekt har till uppgift att belysa frågor om likvärdig service och likställighet i staden när det gäller biståndsbedömning inom socialtjänsten utom äldreomsorg. I stabens uppgifter ingår också att implementera beslutade riktlinjer och policyfrågor.

Uppföljningen av stadsdelsnämndernas verksamhet har skett genom att följa dokument och genom regelbundna kontakter mellan staben och förvaltningarna. Respektive programansvarig inom staben har haft regelbundna möten med cheferna inom programområdena, där även den ansvarige kontrollern inom stadsledningskontoret deltagit. Uppföljnings- och utvecklingsarbete har också bedrivits i andra nätverk och arbetsgrupper, genom konferenser och seminarier samt i vissa frågor genom enkäter. Riktlinjer för verksamheter inom de olika programområdena har under året utarbetats, färdigställts och reviderats.

Samråd har även i stor omfattning ägt rum med andra berörda enheter och förvaltningar i staden, andra myndigheter såsom Stockholms läns landsting, Kommunförbundet, Socialstyrelsen, länsstyrelsen, Kommunförbundet Stockholm län (KSL) m.fl. Syftet är bl. a. att få en samlad bild över socialtjänsten, vad gäller resurser och utvecklingsbehov, samt se hur samarbetet med andra myndigheter och organisationer kan förbättras.

Socialtjänstförvaltningen har tagit ansvar för sådant informationsmaterial om socialtjänst som vänder sig till medborgare i hela staden. Staben har lagt ut broschyrer på förvaltningens hemsida och reviderat dem vid behov.

Staben har under hösten bistått kompetensfonden i arbetet med att kartlägga utbildningsbehov inom funktionshinderområdet.

Gränsdragningsfrågor mellan staden och Stockholms läns landsting

Under året har staben i samarbete med juridiska avdelningen och stadsledningskontoret fortsatt arbetet med att åstadkomma reglering av vissa frågor kring ansvars- och kostnadsfördelning mellan staden och Stockholms läns landsting inom områdena omsorg om funktionshindrade, socialpsykiatri och vuxenmissbruk. Ett förslag till överenskommelse lämnas under 2004.

Upphandling av boende och daglig verksamhet

Socialtjänstförvaltningen fick i februari 2003 samtliga stadsdelsnämnders uppdrag att genomföra en gemensam upphandling av vissa boenden och daglig verksamhet såväl inom socialpsykiatriens område som inom omsorgen om funktionshindrade. En referensgrupp med representanter från stadsdelsförvaltningarna har granskat och lämnat synpunkter på arbetet. 80 anbudsgivare lämnade tillsammans 107 anbud. Efter utvärdering av anbuderna har avtal tecknats med 49 anbudsgivare som tillsammans lämnat 65 anbud.

Utbyggnad av bostäder med särskild service

Under året har genomförandegruppen, under ledning av socialtjänstförvaltningens stab och med representanter från gatu- och fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret, stadsledningskontoret och stadsdelsförvaltningarna, fortsatt sitt arbete. Genomförandegruppen har sammanträtt 10 ggr under året och en lägesrapport om gruppens arbete har redovisats i socialtjänstnämnden.

Under året har arbete pågått med ca 150 objekt och 54 lägenheter har färdigställts. Ca 320 lägenheter med särskild service beräknas bli inflyttningsklara 2004 – 2005.

Socialtjänstnämnden har beslutat hemställa hos kommunstyrelsen om en översyn av nuvarande regler för stimulansmedel för utbyggnad av bostäder med särskild service med syftet att dessa kan utgå som stöd för utbyggnad av olika varianter av bostäder med särskild service och stöd.

Socialtjänstnämndens handikappråd har utsett representanter till en referensgrupp som fått information om genomförandegruppens arbete.

Möten har hållits med de handläggare som har till uppgift att förmedla särskilda boenden till funktionshindrade, de s.k. förmedlingsgrupperna inom stadsdelsförvaltningarna. Olika arbetsgrupper har under året kartlagt behov för särskilda grupper. Socialtjänstnämnden har beslutat hemställa hos kommunstyrelsen att godkänna förslag till nya principer för förmedling av bostäder med särskild service.

Riktlinjer och tillämpningsanvisningar

Under året har, med stöd av referensgrupper med handläggare från stadsdelarna, ett arbete pågått att uppdatera och förbättra riktlinjer och tillämpningsanvisningar inom området omsorg om funktionshindrade, bl.a. för det kommunala bostadsbidraget för funktionshindrade, KBH. Detta arbete har aktualiserat behovet av gemensamma utbildningsinsatser för individ- och familjeomsorgen och omsorgen om funktionshindrade. På initiativ av stadsdelsnämnderna har en översyn påbörjats av de riktlinjer som reglerar medföljare vid semesterresa.

Uppföljning av stadens handikapplaner

Socialtjänstnämnden har sedan 1999 kommunfullmäktiges uppdrag att årligen följa upp arbetet med samtliga nämnders och bolags handikapplaner. Den 25 november 2003 beslutade socialtjänstnämnden att för sin del godkänna ”Redovisning av arbetet med handikapplaner 2002 i stadens nämnder och bolag”.

Samtliga stadsdelsnämnder, 13 facknämnder och 7 bolag har upprättat handikapplan för 2002. Arbetet med handikapplaner börjar ta form och kvaliteten har delvis höjts i planarbetet. För 2002 har 38 nämnder och bolag upprättat plan jämfört med förra årets 28. Tyvärr är det fortfarande stora brister i samtliga nämnders och bolags redovisningar av kostnader för planerade åtgärder och när det gäller uppföljningen av upprättade planer.

Handikappolitiskt program för Stockholms stad

I enlighet med kommunfullmäktiges uppdrag har under året ett förslag till nytt handikappolitiskt program tagits fram som ska ange inriktningen för stadens alla nämnders och styrelserns arbete med att göra Stockholm till ”En stad för alla”. Arbetet har utförts i samarbete med ombudsmannen för funktionshinderfrågor samt representanter för andra, i sammanhanget tunga förvaltningar: gatu- och fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret, skolförvaltningen, idrottsförvaltningen och Hägerstens stadsdelsförvaltning. En referensgrupp utsedd av kommunstyrelsens handikappråd har engagerat deltagit i arbetet.

Utvecklingsstörda personer boende utanför länet s.k. utomlänare

Betalningsansvaret för ca 230 personer med utvecklingsstörning från Stockholms län, placerade av landstinget före kommunaliseringen 1995, ligger på socialtjänstnämnden. I ansvaret ingår att följa upp kvalitet, omförhandla villkor och vårdtyngnspriser med ett 60-tal olika vårdgivare och kommuner runt om i landet. Nya vårdtyngdsmätningar görs vid behov. Under året har två personer av olika skäl behövt flytta till annan vårdgivare. Fem personer har avlidit.

Utjämning av LSS-kostnader

Den 11 november 2003 beslutade riksdagen om en lag för utjämning av vissa kostnader för stöd och service till funktionshindrade. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2004 och innebär i korthet att den kommun, där den enskilde funktionshindrade personen är bosatt och får sina LSS-insatser (LSS – lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade), erhåller ersättning för dessa ut-

ifrån en beräknad standardkostnad. Denna ersättning grundar sig på de uppgifter om LSS- insatser kommunerna varje år i oktober lämnar till Socialstyrelsen.

Kampanj för rekrytering av kontaktpersoner enligt LSS

Under året har en kampanj planerats och genomförts för att förbättra rekryteringsläget för insatsen kontaktperson enligt LSS. Under de tre kampanjveckorna anmälde sig 270 personer för uppdrag. Projektet har letts och i huvudsak finansierats av staben. En samordning av stadsdelsförvaltningarnas arbete med rekrytering, utbildning och stöd förväntas leda till långsiktigt högre kvalitet på denna insats.

Utbildning

Under 2003 har ett antal seminarier och utbildningar anordnats av staben. Inom området omsorg för funktionshindrade har staben totalt anordnat 5 135 utbildningsdagar för sammanlagt 1 495 deltagare.

Socialpsykiatri

Tendensen inom socialpsykiatri har varit att staden fått ta ett allt större ansvar för individer med behov av omfattande stöd och insatser i form av bland annat bostäder med särskild service, boendestöd och sysselsättning. Under året har från stadsdelsförvaltningar aviserats att man av resursskäl tvingas göra prioriteringar och hitta olika variationer för att kunna tillgodose de behov som finns. Kostnaderna för placeringar i främst HVB-hem har ökat för stadsdelsförvaltningarna. För att kunna klara av alla åtaganden för målgruppen måste olika resurser samordnas.

Ett led i detta arbete är att hitta samverkansformer mellan olika myndigheter för att förbättra stödet till psykiskt funktionshindrade och reglera ansvars- och kostnadsfördelning av insatser. Under året har Kommunförbundet Stockholms län, KSL, och Stockholms läns landsting gemensamt fortsatt samverkansarbetet mellan kommuner och landsting för psykiskt funktionshindrade. Staben har varit representerad i en styrgrupp i dessa frågor. Under året har möten genomförts benämnda "Samtal om Samverkan" i sex kommuner/ stadsdelsförvaltningar. I Stockholms stad har dessa ägt rum i Bromma, Norrmalm och Vantör. (År 2002 medverkade Rinkeby, Maria-Gamla stan och Hägersten).

För att öka kunskaperna och bidra till likvärdig behandling av ansökningar om insatser till psykiskt funktionshindrade har kommunstyrelsen under året antagit riktlinjer för stadens insatser till psykiskt funktionshindrade.

Ett viktigt arbete under året har varit att medverka i arbetet med att få till stånd fungerande system för registrering av beslut och uppföljning av insatser till psykiskt funktionshindrade. Staben har i samråd med representanter för några stadsdelsförvaltningar påbörjat arbetet med att ta fram underlag och förslag till stöd för utredningar av behov hos psykiskt funktionshindrade. Arbetet fortsätter under 2004. Staben har deltagit i diskussioner om att finna former för kun-

skaps- och erfarenhetsutbyte i arbetet med psyksikt funktionshindrade, såväl inom stadens organisation som mellan olika huvudmän.

Under året har staben medverkat i en arbetsgrupp under ledning av stadsdelsdirektören i Kista. Gruppens uppgift har varit att kartlägga behov av stöd för psykiskt funktionshindrade, stadsdelsförvaltningarnas organisation samt resursbehov inom området socialpsykiatri.

Staben har under året följt arbetet med start av projekt med personligt ombud och medverkat i utbildningar för dessa. Samtliga stadsdelsförvaltningar och socialtjänstförvaltningens Enhet för hemlösa har under året startat verksamhet med personliga ombud. Totalt finns i Stockholms stad 26 personliga ombud. Staben har varit representerad i en särskild referensgrupp hos länsstyrelsen för att följa verksamheten med personliga ombud.

Vissa stadsdelsnämnder har under året haft verksamhet med rörliga team, vars syfte är att förstärka det akuta stödet till psykiskt funktionshindrade och att vid behov stödja anhöriga. Denna verksamheten ska fortsätta och årligen utvärderas av staben i samråd med stadsledningskontoret.

Under 2003 har ett antal seminarier och utbildningar anordnats av staben. Totalt inom området socialpsykiatri har staben anordnat 88 utbildningsdagar fördelat på hel och halvdagar för sammanlagt 151 deltagare i samarbete med missbruk vuxna.

Forskning och utveckling (FoU)

FoU-enhetens uppgift är att genom forsknings- och utvecklingsarbete bidra till långsiktig kunskapsutveckling till nytta för stadens verksamheter. Inom området **fysiskt och psykiskt funktionshindrade** har studier om *handikapptillgängligheten i Hammarby Sjöstad* fortsatt och en fjärde delrapport har redovisats - *Hammarby sjöstad – tillgänglig för alla?* Fortsatta studier planeras, i syfte att följa hur planering och byggande anpassas till funktionshindrades krav.

En studie av *handikappengen - från beslut till genomförande* – fortsätter. Projektet *Variation, valfrihet och kontroll – en studie av marknadsreformer i skola och handikappomsorg*, som genomförs i samarbete med Sociologiska institutionen i Uppsala har publicerat en första delrapport *Vad är till salu?* Tidigare påbörjat projekt om särskolan, *Det särskilda med särskolan* avslutades i början av 2003 med rapporten *Under rådande förhållanden* och en ny studie om *samundervisningsgrupper för särskoleelever och grundskoleelever* har påbörjats parallellt. Studierna har presenterats i artiklar och vid olika konferenser och seminarier.

Nätverk för *socialpsykiatrisk samverkan* har utvecklats mellan FoU-enheten, förvaltningens stab, Socialhögskolan och FoU-enheten inom landstingets södra psykiatriområde i syfte att finna former för att på ett bra sätt ta tillvara, utveck-

la och sprida kunskap inom området socialpsykiatri. Läsecirklar för stadsdelarnas personal har genomförts på bas av avhandlingen *Återhämtning från psykiska störningar*.

Prioriterad inriktning: Staden ska ha en bra omsorg, vård och service för äldre, funktionshindrade och de mest utsatta som bygger på delaktighet, inflytande och respekt för den enskilde individen oavsett var i staden man bor

Insatser för de mest utsatta

Socialtjänstnämndens verksamhetsmål – Motverka hemlöshet. Arbeta för att stärka det brottsförebyggande arbetet. Verka för minskat drogmissbruk. Arbeta med åtgärder för att få fler människor i arbete. Samverka med ideella organisationer.

Socialtjänstnämndens generella åtaganden

Socialtjänstnämnden åtar sig att på uppdrag av kommunstyrelsen utveckla underlag som belyser frågor om likvärdig service och likställighet i biståndsbedömningen i staden inom områdena barn och familj, ungdomar, socialbidrag, missbruk, socialpsykiatri och funktionshinder.

För att kunna erbjuda hemlösa olika boendeformer åtar sig socialtjänstnämnden att ge bidrag till organisationer som också anordnar härbärgesplatser och/eller korttidsplatser för hemlösa eller driver egna boenden (anslags- och intäktsfinansierade boenden).

Socialtjänstnämnden åtar sig att skapa boenden för utsatta grupper.

Socialtjänstnämnden åtar sig att upprätthålla jourverksamhet för stadens medborgare i utsatta situationer när stadsdelarnas insatser inte är tillgängliga.

Socialtjänstnämnden åtar sig att i samarbete med stadsdelarna arbeta för att på speciellt utsatta platser i staden förebygga alkohol- och narkotikamissbruk, prostitution och annan kriminalitet.

Socialtjänstnämnden åtar sig att bedriva uppsökande arbete och erbjuda olika former av insatser för missbrukare och hemlösa.

Socialtjänstnämnden åtar sig att erbjuda kvalificerade behandlings- och rehabiliteringsinsatser samt på uppdrag av stadsdelarna erbjuda HVB-platser för vuxna med alkohol- och drogmissbruk.

Socialtjänstnämnden åtar sig att på uppdrag av stadsdelarna erbjuda kompetensutveckling, samordningsinsatser och statistikuppföljning inom stadens budgetrådgivning.

Socialtjänstnämnden åtar sig att tillhandahålla kompetensutveckling för att stärka stadens brotts- och drogförebyggande arbete.

Socialtjänstnämnden åtar sig att på uppdrag av stadsdelarna erbjuda arbetsrehabilitering och arbetshabilitering för personer med arbetshinder.

Uppföljning och bedömning av de generella åtagandena i förhållande till det ekonomiska utfallet

Förvaltningsledningen bedömer att nämnden har uppfyllt sina generella åtaganden.

Insatser för de mest utsatta	Kostnader	Intäkter	Anslag	Utfall
Egna verksamheter				
- HVB vuxna	-189,7	179,9	-2,6	-7,2
- Krukis/Örnsberg	-3,9	4,2	0	0,4
- START	-38,2	19,3	-20,6	1,6
- Skuldrådgivningskonsulterna	-1,2	1,3	0	0,1
- Enheten för hemlösa	-169,1	15,9	-144,8	-8,4
- Socialjouren	-17,2		-14,2	-3
- Uppsökarenheten	-15,9	0,3	-16,3	0,7
- Jourhavande kurator	-2,1		-2,1	0
- Kriscentrum för kvinnor	-9,9	4,4	-5,6	0,1
- Stadsövergripande boenden (Drevvikshemmet, Triaden, Norrtull Västan, Äldreboendet Gamlebo, Hvilan)	-49,9	29,3	-18,8	-1,8
Stöd till utomstående organisationer	-81,7		-86,6	4,9
Privata aktörer				
- Planeringshemmet Hammarbybacken	-9,0		-9,0	0
Totalt	-587,8	254,6	-320,6	-12,6
Därtill kommer kostnader för staben för utredning och projekt, FoU-enheten och administrationen.				

Egna verksamheter

HVB Vuxna

HVB Vuxna har under året tillhandahållit platser för utredning/motivation, stöd- och omvårdnadsboende, behandling, familjevård, öppenvård för vuxna med psykosociala och/eller missbruksproblem, arbetsinriktad rehabilitering samt kundtjänsten Dialog/Direkt. Antalet platser har under delar av året varit större än vad vårdköparna efterfrågat. Det har särskilt gällt behandlingsplatserna.

Enhetens bokslut visar på ett underskott på 7,2 mkr. Av detta underskott har 3,0 mkr kunnat täckas av HVB Vuxnas resultatfond. Det slutliga underskottet på 4,2 mkr överförs till år 2004.

Underskottet beror till en del på intäktsbortfall, till följd av att prisjusteringar inte kunde genomföras. Budgeten var beräknad efter att prisjusteringar skulle ha trätt i kraft från den 1 januari 2003. Vårdköparna och socialtjänstförvaltningen hade olika uppfattning om hur gällande avtal skulle tolkas. Efter rekommendation från stadens jurister avstod förvaltningen från att driva sin uppfattning vidare. Ett intäktsbortfall uppstod också i samband med att verksamheten vid Nya Västberga gård startade.

Vidare har HVB Vuxna haft extraordinära kostnader för avveckling av en institution, Pettersbergsgården, kostnader för sanering av köket vid Orhems gård samt ombyggnad av köken vid Bandhagshemmet och Östagar den.

Familjevården för vuxna och omvårdnadshemmen visar ett mindre överskott. Öppenvårdsverksamheten KrAmi visar budgetbalans.

HVB Vuxna har till viss del lyckats hålla nere underskottet genom besparingar på administrativ personal på ledningsnivå. Därutöver har man också kunnat reducera personalkostnader i verksamheten till följd av den lägre beläggningen på vissa institutioner.

En kvalitetsbeskrivning av tjänsterna finns för varje verksamhet och utifrån den har kvalitetsmätningar skett enligt de mätsätt som angetts i varje kvalitetsbeskrivning. En ständig dialog har förts med vårdköparna om tjänster, kvalitetsnivåer och förändringar.

Under våren 2003 avvecklades behandlingshemmet Pettersbergsgården och lokalerna övertogs av Nya Västberga gård som därmed kunde utveckla och utöka sin behandlingsverksamhet. Institutionen erbjuder en komplett vårdkedja med avgränsade utrednings- och behandlingsinsatser.

Stödboendet Stegsholm inledde under året en försöksverksamhet med heroinmissbrukare med buprenorfinbehandling (subutex). Försöksverksamheten har visat på goda resultat. Under hösten beslutades därför att ett särskilt program för denna målgrupp ska ingå i Stegsholms reguljära verksamhet från och med 2004. Denna verksamhet ska omfatta 16 platser samtidigt som 14 platser bibehålls i ordinärt stödboende.

Skriftliga överenskommelser har undertecknats mellan HVB Vuxna, Beroendecentrum Stockholm och Maria beroendecentrum AB om ömsesidiga åtaganden kring den nya verksamheten vid Stegsholm.

Vid Krukis/Örnsberg har verksamheten bedrivits i en projektorganisation under en tvåårsperiod och övergår från 2004 till reguljär verksamhet. Under projektperioden har förändringar gjorts i verksamheten och institutionen erbjuder behandlings/omvårdnadsplatser för personer med psykisk sjukdom i kombination med missbruk och platser för tillnyktring /reflektion (dropin för dropout). Pri-

set på behandlingsplatserna är till viss del subventionerat och platserna för tillnyktring/reflektion helt subventionerade för stadsdelsförvaltningarna.

Dialog direkt, rådgivningsfunktionen som syftar till att hjälpa vårdköparna att hitta lämpligaste placering eller insats har under året tagit i anspråk en heltidstjänst vid HVB Vuxnas stab.

HVB Vuxnas utvecklingsarbete som påbörjades 2002 har avslutats under året och har resulterat i en verksamhetsvision, en medarbetarvision och ett nytt uppdrag för HVB Vuxna. För att på längre sikt uppnå visionerna har ett strategiarbete inletts som ska leda till vidareutveckling inom följande områden:

- samutnyttjande av egna resurser
- nya vårdalternativ för unga vuxna
- samarbete med verksamheter utanför HVB Vuxna

HVB Vuxna har ett gott samarbete med landstinget och har överenskommelse med beroendevården om samarbete om klienter vid Stegsholm och vid Kruks/Örnsberg.

Stockholms Arbetsmarknadstjänster – START

START har under året tillhandahållit och genomfört rehabiliteringsinsatser på uppdrag från i första hand Stockholms stadsdelsförvaltningar. Antalet platser vid de tre teamen, ArbetsREHAB, Söder och Västerort har varit belagda till drygt 85 procent.

START redovisar för verksamhetsåret överskott på 1,6 mkr. Årets försäljningsintäkter är 0,6 mkr högre än budgeterat. Enheten har haft lägre personalkostnader än tidigare, beroende på att kostnaderna för övertalighet minskat samt att restriktivitet har iakttagits vid vikarietäckning vid sjukdom och annan frånvaro.

Under 2003 har START lämnat sju anbud varav två genererade ekonomiskt fördelaktiga ramavtal med Länsarbetsnämnden vilket bland annat bidragit till den positiva intäktsökningen. Två av anbuden antogs inte och för de tre kvarvarande anbuden väntas beslut först under 2004.

Projektet Framsikt avslutades i september 2003. Dess övergripande syfte var att 10 ungdomar efter projektiden skulle ha fått fasta anställningar vid företag inriktade på hantverk, miljö- och fastighetsskötsel samt turism. Gruppen omfattade tio ungdomar i åldern 16 – 19 år med psykosocial problematik. Projektet har drivits av START i nära samarbete med Stockholm HVB barn och ungdom, ESS-skolorna (elevstöd för sjukhus och socialtjänst) och Stockholms Hantverksförening. Flera yrkeskategorier har således samverkat i ett nätverksarbete kring ungdomarna. Såväl ungdomar som den i projektet involverade personalen samt deltagande socialsekreterare på stadsdelsförvaltningarna var övervägande nöjda med projektets arbetssätt och de resultat man uppnått.

Ungdomarna har i stort närmat sig arbetsmarknaden och flera hade vid projektets slut praktikplatser och väntade på lärlings - eller utbildningsplatser. Av både slutrapporten och den utvärdering som gjorts av FoU-enheten, framgår att målet fasta anställningar var för högt ställt. Det är ändå glädjande att ungdomarna gjorde stora framsteg såväl socialt som utbildnings- och arbetsmässigt.

De metoder och arbetssätt som använts inom projektets ram, ingår sedan hösten 2003 i STARTs och HVB barn och ungdoms ordinarie verksamhet, där man i fortsatt nära samverkan med ESS-skolorna, Stockholms Hantverksförening och andra aktörer erbjuder socialt utsatta ungdomar möjlighet till behandling, utbildning och arbetsträning.

ArbetsREHAB har haft kö till funktionsutredningar under större delen av året. Hantverksbyn har under året genomfört utvecklingsinsatser. Det har medfört en ökad efterfrågan på såväl arbetsplatsens produktion som tjänsteutbud, vilket bidragit till en positiv ekonomisk utveckling för hela Hantverksbyn.

START har under året ansökt om och beviljats EU-medel för att under sex månader genomföra en verksamhets- och kompetensanalys. Analysarbetet sker i gruppform, där samtliga medarbetare vid enheten deltar. Arbetet genomförs med hjälp av ett vägledningsmaterial som följer ett antal punkter som Europeiska socialfonden (ESF) har fastställt. Det handlar bland annat om verksamhetsidé/mål, lönsamhet/ekonomi och omvärldsanalys.

Fokus i analysarbetet är hela STARTs verksamhet och samtliga av ESF-rådets punkter analyseras utifrån ett nuläges- och ett framtidsperspektiv. Analysen ska leda fram till en handlingsplan som innehåller nödvändiga utvecklingsområden, individuella kompetensutvecklingsplaner för samtliga medarbetare samt en övergripande kompetensutvecklingsplan för hela START.

Skuldrådgivningskonsulterna

Verksamheten har i första hand bistått stadsdelsförvaltningarnas budget- och skuldrådgivare genom att tillhandahålla information, utbildning, handledning samt verka för samordning och metodutveckling inom området. Vidare har man erbjudit utbildningsinsatser och konsultuppdrag för exempelvis Konsumentverket samt utbildning/handledning till andra kommuner, utbildning för fordringsägare och organisationer m fl. Under året har man deltagit i en storstadskonferens där budget- och skuldrådgivare från Stockholm, Göteborg och Malmö har diskuterat metodutvecklingsfrågor.

Skuldrådgivningskonsulterna har vidare genomfört utbildningar för olika personalgrupper i stadsdelarna för att sprida kunskap om budget- och skuldrådgivning. Utbildningarna har varit uppskattade och önskemål har framförts om regelbundet återkommande utbildning t. ex. ett par gånger per år för nytilkommen personal. En sådan utbildning genomfördes under 2003.

Socialjouren

Socialjouren redovisar ett underskott på 3 mkr. Underskottet beror på kostnader för tak-över-huvudet-garantin för hemlösa som söker logi via Socialjouren eller via direktintagning på härbärgen. Kostnaderna för tak-över-huvudet-garantin uppgår till 3,7 mkr och medel för dessa kostnader finns inte avsatta i Socialjourens budget.

Under 2003 presenterades ett förslag för socialtjänstnämnden om logisökande på icke kontorstid. Nämnden beslutade att ge förvaltningen i uppdrag att arbeta vidare med frågan för att åstadkomma en mer långsiktig förändring för dessa klienter vad avser boende, drogproblem och andra svårigheter.

Socialjouren handlade ca 22 385 ärenden under 2003 och därutöver förmedlades 15 815 loginätter, vilket innebär totalt ca 38 200 ärenden. Under 2002 handlades 38 278 ärenden.

Planerade prestationer motsvarar i det närmaste det faktiska antalet då det gäller de flesta ärendekategorierna. Vad som även kan utläsas i statistiken för 2003 är att antalet ärenden som pågått över två timmar har ökat något. Socialjourens ärenden tenderar att bli alltmer komplicerade, tidskrävande och av allt svårare karaktär.

Socialjourens personal har under 2003 i hög utsträckning arbetat med kvalitetsarbete. Socialjouren nominerades till Stockholm stads kvalitetsutmärkelse, vilket innebar en kraftansamling för att skriva tävlingsbidraget. Socialjouren har i samband med kvalitetsarbetet haft utbildningsdagar om människosyn och bemötande och om att samtala med barn för att vidareutveckla enhetens metoder för att särskilt uppmärksamma barns och ungdomars behov.

Uppsökarenheten

Inom Uppsökarenheten ryms olika verksamheter: vuxenuppsökare, ungdomsuppsökare, uppsökarna vid polishuset, uppsökarna på Kronobergshäktet, Stödcentrum för unga brottsoffer, Prostitutionscentrum, Spiralprojektet och KAST-projektet (KAST= köpare av sexuella tjänster).

Uppsökarenheten uppvisar ett överskott om 0,7 mkr. Överskottet beror på minskade personalkostnader på grund av vakanser och intäkter i form av projektmedel.

Uppsökarnas uppdrag är att bedriva uppsökande arbete riktat till såväl ungdomar i riskzon, som till missbrukare, hemlösa, prostituerade och psykiskt sjuka. Vuxenuppsökarna arbetar aktivt för att följa upp hemlösa som vistas längre tider på härbärgen i syfte att stadsdelsförvaltningar/Enheten för hemlösa ska hit-

ta andra mer långsiktiga lösningar för personer som bott längre tider på härbärgen.

Uppsökarenheten har under året arbetat med några tidsbegränsade kartläggningsprojekt. För andra året i rad förekom omfattande tiggeri med både barn och vuxna inblandade i Stockholms innerstad och längs olika tunnelbanelinjer. Socialsekreterare inom Uppsökarenheten samlade in uppgifter om omfattningen och deltog aktivt i diskussionen om metoder i arbetet med denna grupp med andra myndigheter och media. Flera medarbetare har deltagit i kartläggandet av tillfälliga bosättningar av hemlösa i staden, ofta i samverkan med berörda stadsdelar bl.a. Vantör och Kungsholmen. Efter stängning av ett par dagverksamheter under hösten har enheten satt in två extra uppsökare på helgerna under dagtid.

Som ett första steg att förstärka insatserna för ungdomar har det interna samarbetet mellan ungdomsuppsökarna, Maria ungdomsenhet, Precens och Socialjouren intensifierats och en gemensam planering och resurssamordning gjordes i samband med skolavslutningen och andra större helger. Ungdomsuppsökarna har under 2003 också fokuserat på de stora gäng av ungdomar som samlas i City.

Spiralprojektet har omdisponerat tjänster inom verksamheten och förstärkt den medicinska kompetensen genom att knyta en barnmorska till mottagningen.

Antalet samtal på Prostitutionscentrum var 1 080 under 2003 vilket är ungefär samma omfattning som året innan. Uppsökarna har konstaterat att antalet prostituerade på gatan minskar. Prostitutionen bedrivs i allt högre utsträckning i andra former exempelvis via internet.

Ett stödcentrum för unga brottsoffer har öppnats i Västerort utöver de tidigare i City och Söderort. En medarbetare har flyttat till stödcentret i Skärholmen. Verksamhetsutvecklingen sker i samverkan mellan Uppsökarenheten, Precens, berörda stadsdelar och polisdistrikt. Fortsatt aktuella frågor är medling, samhällstjänst som påföljd för ungdomar och samarbete med kriminalvårdens uppsökare.

Enheten har fortsatt varit engagerad i samverkansfrågor genom deltagande i nätverksarbete kring prostitution och trafficking, genom kontaktmannaskap gentemot stadsdelsförvaltningar och frivilligorganisationer, samt genom organiserande av rådslag mellan socialtjänsten, psykiatrin och beroendevården.

Jourhavande kurator

Verksamheten har tagit emot ca 10 000 journalsamtal under 2003. Orsaken till flertalet samtal är relationsproblem. De flesta som ringer är 41 – 65 år. Fler kvinnor än män kontaktar kuratorerna.

Stadsövergripande boenden

De Stadsgemensamma boendena uppvisar ett sammantaget underskott om ca 2,1 mkr.

Drevvikshemmet

Drevvikshemmet är ett HVB-hem med tillstånd för 19 platser. Målgruppen är hemlösa män och kvinnor med såväl allvarliga missbruks- som psykiska problem med behov av en längre tids skyddat boende med kost, logi, stöd och tillsyn.

Verksamheten uppvisar ett underskott på 0,3 mkr, vilket beror på högre personalkostnader än budgeterat. Beläggningen har varit 90 %, vilket ligger över prestationskravet. Under året har extraplatser utnyttjats.

Triaden

Triaden är ett individanpassat boende med 19 platser för hemlösa män och kvinnor med missbruksproblem och psykiska problem. Verksamheten uppvisar ett överskott på grund av att den startade senare än planerat och fick högre intäkter än beräknat. Målet var att komma upp till 85 % beläggning vid årets slut men den faktiska beläggningen blev 90 %.

Planeringshemmet Norrtull

Planeringshemmet Norrtull har 18 platser i dygnet-runt-boende av korttidskaraktär för hemlösa män. Tonvikten är lagd på social planering i samarbete med placerande handläggare och klienten själv. Klienter utan klar social planering tas emot och man medverkar vid bedömning och att initiera planering efter en tids boende.

Verksamheten har ett överskott på 0,1 mkr på grund av hög beläggning. Beläggningen under året var ca 85%, vilket innebär att prestationskravet uppfyllts.

Äldreboendet Gamlebo

Gamlebo är ett äldreboende för hemlösa med 29 platser. Uppkommet underskott om 2,9 mkr beror på att verksamheten är nystartad och att placeringarna har skett successivt under året. Vid årets slut var 27 av 29 platser belagda.

Under verksamhetsåret utarbetades tillämpningsanvisningar av förvaltningen i samarbete med äldreomsorgsberedningen på stadsledningskontoret. Socialtjänstnämnden beslutade att subventionera priset för ålderdomshemsboende för att stimulera stadsdelsförvaltningar/Enheten för hemlösa att placera personer med lägre omvårdnadsbehov än sjukhem på Gamlebo.

Från och med den 1 maj 2003 tillämpas två olika vårdnivåer med olika pris-sättning:

Sjukhemsboende: 1 553 kronor/dygn inklusive hyresintäkter

1 397 kronor/dygn exklusive hyresintäkter

Ålderdomshemsboende: 1 290 kronor/dygn inklusive hyresintäkter
1 134 kronor/dygn exklusive hyresintäkter

Privat aktör

Planeringshemmet Hammarbybacken

Verksamheten tillhandahåller akut nattlogi för män och kvinnor. Målet är att i samverkan med berörd stadsdelsförvaltning/Enheten för hemlösa, bedriva ett offensivt planerings- och motivationsarbete med klienten för att söka bryta ett destruktivt levnadsmönster.

Verksamheten har upphandlats i konkurrens och Planeringshemmen AB ansvarar sedan den 1 april 2002 för driften. Avtalet löper till och med den 31 mars 2005 med möjlighets till två års förlängning. Planeringshemmet Hammarbybacken tillhandahåller enligt avtalet 16 akutplatser med fördelningen 10 platser för män och 6 för kvinnor samt 10 platser för förlängt akutboende för män. Dessa 10 platser är ett dygnetruntboende. Efter ombyggnad av lokalerna tillhandahåller Planeringshemmet Hammarbybacken ytterligare 6 akutplatser.

Hammarbybacken har uppfyllt prestationskravet. Verksamheten har haft en hög beläggning under året. Hammarbybacken har ett väl utvecklat samarbete med förvaltningen, stadsdelsförvaltningar och andra samarbetspartners och utför ett aktivt planeringsarbete i syfte att hitta mer långsiktiga lösningar för de logisökande.

Insatser för kvinnor

Egna verksamheter

Kriscentrum för kvinnor

Verksamheten erbjuder våldsutsatta kvinnor skyddat boende och stöd. Mottagningen är öppen under dagtid och erbjuder samtal, samtalsgrupper och praktiskt stöd. En jourtelefon är tillgänglig dygnet runt. Verksamheten är också ett resurscentrum för olika yrkesgrupper inom myndigheter och organisationer.

Kriscentrum redvisar ett mindre överskott på 0,1 mkr, vilket beror på hög beläggning och lägre personalkostnader än beräknat på grund av vakanser.

Kriscentrum har tagit emot 3 922 samtal på jourtelefonen, som är öppen dygnet runt. 69 kvinnor och 78 barn har bott i det skyddade boendet. Under året har arbetet med barnen i boendet prioriterats och ett barnteam har inrättats. Barnen får i enskilda samtal möjlighet att berätta om sina upplevelser av våldet mot

modern. Gruppverksamhet hålls varje vecka, för såväl mindre som större barn, på olika teman med anknytning till deras livssituation.

Samtalsmottagningen har tagit emot 640 besök av kvinnor som via jourtelefonen kommit i kontakt med Kriscentrum.

Mottagning för våldtagna kvinnor

Mottagningsfunktionen för våldtagna kvinnor är en samverkan mellan Alla Kvinnors Hus och Kriscentrum för kvinnor. Ett särskilt team som har sin bas på Kriscentrum tar från och med den 1 mars 2001 emot våldtagna kvinnor. Mottagningen var under tre års tid en försöksverksamhet. En utvärdering av verksamheten visade att de kvinnor som kommit i kontakt med teamet var mycket nöjda med den hjälp de fått och flera uttryckte att denna hjälp varit helt livsavgörande. Socialtjänstnämnden beslutade att permanenta verksamheten från och med 2004.

Västan

Västan är ett stödboende för 6-8 hemlösa kvinnor med missbruk och psykisk problematik. Arbetet sker i nära samverkan med beroendevården och psykiatrin. Ett samverkansavtal har utarbetats. Avsikten med samarbetet är att vid behov kunna få tillgång till medicinsk och psykiatrisk bedömning och vård dygnet runt.

Västan redovisar ett underskott om 0,3 mkr. Underskottet beror till största delen på oförutsedda omkostnader i samband med en brand våren 2003. Prestationskravet har uppfyllts. Beläggningen under året var i genomsnitt 92 %.

Hvilan

Hvilan är ett akut- och korttidsboende för 18 kvinnor med möjlighet till 5 extraplatser vid hög beläggning. Verksamheten har konkurrensutsatts. En intraprenadöverenskommelse tecknades från och med den 1 maj 2001 på tre år med möjlighet till två års förlängning. Socialtjänstnämnden beslutade under året att förlänga intraprenadöverenskommelsen till och med den 30 april 2006.

Hvilan uppfyller prestationerna enligt avtalet och redovisar ett överskott från tidigare år, som kommer att ökas på grund av ökade prestationer under året.

Operation kvinnofrid

Under våren 2003 genomfördes centralt två heldagskonferenser om "Våld mot kvinnor i nära relationer" – när det även förekommer missbruk av alkohol och andra droger. Målgruppen var socialtjänstförvaltningens personal inom individ- och kundorienterade verksamheters institutioner och behandlingshem samt andra avdelningar inom förvaltningen.

Till stadsdelsförvaltningarna (3 personer/förvaltning) erbjöds med hjälp av stödet från stadens kompetensfond en specialutbildning under hösten om "Omöjliga män eller män med möjligheter" – om män med våldsproblem i nära relationer. Utbildningen genomfördes av psykologerna och ledarna för "Alternativ till våld" från Oslo.

Den fjärde utåtriktade affisch- och informationskampanjen i länets kollektivtrafiknät genomfördes under hösten. I samband med detta medverkade Precens i den telefonjour som angavs på affischerna. Enheten har under året också fortsatt arbetet med att ta fram lokala handlingsplaner i stadsdelsförvaltningarna.

Insatser mot hemlöshet

Socialtjänstnämnden har i uppdrag att samordna arbetet för hemlösa personer och ha en pådrivande roll för att råda bot på hemlösheten i Stockholm. Förvaltningen strävar efter att utveckla nya insatser och förbättra befintliga insatser för hemlösa. Under 2003 har tyngdpunkten legat på att prioritera och planera vidare utbyggnad av boenden.

Det finns sammanlagt 932 platser med olika nivåer av stöd för hemlösa inom socialtjänstförvaltningen, Stiftelsen Hotellhem, frivilligorganisationer, privata entreprenörer och projekt Basen. Utöver detta har Stiftelsen Hotellhem ca 1 000 genomgångslägenheter. Platserna representerar en spännvidd från en säng för natten i en sal med 7 andra till eget kontrakt på lägenhet med boendestödande insatser. Övriga resurser som kommer gruppen hemlösa till del är platser på behandlingshem (HVB Vuxna ca 350 platser) och försök- och träningslägenheter som förmedlas från bostadsförmedlingen.

Mellan 1999 och 2002 tillskapades 220 nya härbärgesplatser och platser i olika former av stöd-, motiverings- och planeringsboende. De personer som har fått möjlighet att komma in i vård- och rehabiliteringskedjan måste ges en realistisk chans att komma ut till ett varaktigt eget boende. För att kunna erbjuda en fungerande vårdkedja för hemlösa är utbyggnaden av egna lägenheter med eget kontrakt (för en del hemlösa i kombination med boendestöd) tveklöst den utbyggnad som bör prioriteras.

För att kunna förverkliga en utbyggnad av egna lägenheter med egna kontrakt har Stiftelsen Hotellhem (SHIS) knutits närmare förvaltningen och ett samarbete har inletts omkring sökandet efter objekt där lägenheter kan byggas eller upplåtas till SHIS. Förvaltningen arbetar på att ta fram en organisation där SHIS står som hyresvärd och socialtjänsten för de sociala insatserna som t.ex. boendestöd och där det finns en naturlig följd i vårdkedjan från socialtjänstförvaltningens boenden till SHIS boenden.

Tak-över-huvudet-garantin

Förvaltningen har i uppdrag att kontinuerligt informera nämnden och föreslå åtgärder för att stadens garanti alltid ska kunna uppfyllas. En uppföljning av

utnyttjandegrad och eventuell platsbrist görs varje dag genom att härbärgen och Socialjouren rapporterar beläggningsgrad. Hemlösa som går direkt till härbärgen utan att biståndbedömas av stadsdelarna har ökat de två sista åren. Avgifterna för härbärgesboende vid direktintag faktureras Socialjouren och har resulterat i ett underskott på ca 3 mkr. Tak-över-huvudet-garantin kräver en viss överkapacitet för att ha beredskap vid behovstoppar. Extraplatsor som öppnats vid behovstoppar har också varit kostsamma.

Förvaltningen har haft i uppdrag att utreda effekterna av tak-över-huvudet-garantin och föreslå åtgärder. Denna utredning med förslag att inrätta en särskild mottagning vid Enheten för hemlösa för mottagande av hemlösa för biståndsbedömning och anvisning till härbärgen efter kontorstid, resulterade i ett nytt uppdrag att utreda möjligheterna till flexibel, fältförlagd biståndsbedömning. För att undersöka möjligheterna till detta har två personer från Uppsökarenheten och från Enheten för hemlösa under hösten varit utlånade till Socialjouren men fysiskt varit placerade på härbärgen Karisma Care. Deras erfarenheter kommer att ligga till grund för vidare förslag.

Under hela året har det funnits extra platser på Karisma Care, Frälsningsarméns härbärgen, och Planeringshemmen AB. Förvaltningen har också i olika perioder genom avtal med Skarpnäck Care och Planeringshemmen AB haft extra platser som endast öppnats när alla andra platser varit fyllda.

Totalt finns 181 ordinarie härbärgesplatser, 143 platser för män och 38 platser för kvinnor.

Beläggning härbärgesplatser

2003	2002
94%	97%

Utnyttjade platser 2003

Stock- holms stadsdelar	Enheten för hemlösa	Stockholms kranskommuner	Övriga landet/ andra länder
62%	33%	4%	1%

Totalt antal personer på härbärgen

2003	2002
2449	2605

Totalt antal utnyttjade loginätter

2003	2002
62 204	64 449

Under 2003 var totalt 94% av härbärgesplatserna belagda jämfört med 97 % 2002. Stockholms stadsdelar utnyttjade 62 % ,Enheten för hemlösa 33 % och Stockholms kranskommuner 4 % av platserna. Resterande 1 % härbärgesboende kom från övriga landet/ andra länder. Under 2003 vistades totalt 2 449 personer på härbärgen, jämfört med 2 605 personer år 2002. 77 personer förekom i härbärgesstatistiken under minst 15 nätter per månad i 6 månader eller mer, en ökning med 13 personer från året innan. Det totala antalet utnyttjade loginätter minskade från 64 499 år 2002 till 62 160 år.

Nya projekt/insatser

Under hösten inledde förvaltningen ett samarbete med Rainbow Sweden för att skapa förutsättningar för klientorganisationer och staden att komplettera varandra i arbetet att integrera marginaliserade människor i samhällsgemenskapen. Syftet är att stärka en av de svaga länkarna i vård- och rehabiliteringskedjan för missbrukare och hemlösa, nämligen tiden efter genomgången institutionsbehandling. Samarbetet består av insatser när det gäller boendemöjligheter, arbetsträning och fritidssysselsättning

Ett försök med två personliga ombud för psykiskt sjuka hemlösa i Stockholm har inletts under 2003. Stadsmissionen är genom avtal med förvaltningen ansvarig för verksamheten. De personliga ombuden identifierar och formulerar tillsammans med den enskilde behov av vård, stöd och service och ser till att de tillgodoses utifrån den hemlösas egna önskemål, behov och lagliga rättigheter. Ombuden medverkar också till att de olika huvudmännens insatser samordnas. De grundläggande funktionerna i uppdraget som personligt ombud omfattar både en "mäklar/samordnarroll" och en "advokatroll"

Samarbete med landstinget

Samverkan med landstinget omkring gruppen hemlösa missbrukare med psykisk och fysisk problematik har formaliserats i en samordningsgrupp av tjänstemän och styrgrupp bestående av socialborgarrådet Margareta Olofsson och Landstingsrådet Birgitta Sevefjord. Uppdraget är att utveckla samverkansinsatser inom Hållpunkt (landstingets verksamhet vars syfte är att tillgodose behovet av hälso- och sjukvård för de mest utsatta hemlösa, dvs. uteliggare och hemlösa som vistas på härbärgen, "lågtröskelboenden" och liknande) och skapa en modell för hur primärvård, beroendevård, psykiatri, socialtjänst och frivilligorganisationer kan knytas fastare samman för att möta den enskildas behov av stöd och hjälp. Denna modell ska skapa förutsättningar för bättre akuta och långvariga insatser för missbrukande hemlösa med psykisk och fysisk ohälsa.

Utbildningsinsatser för personal som arbetar med hemlösa

Under året har fem halvdagsseminarier och ett heldagsseminarium anordnats om frågor aktuella för personal som arbetar med hemlösa. Halvdagsseminarierna behandlade våldsutsatta kvinnor som lever med missbruk och hemlöshet, drogmissbruk – tecken och symptom, status, rättigheter och skyldigheter när man har invandrat eller flytt till Sverige, tvångsmässigt beteende samt symptom och diagnos vid Post Traumatic Stress Disorder.

Heldagsseminariet var avsett för personal som arbetar på lågtröskelboenden. På lågtröskelboenden kräver man inte absolut drogfrihet, utan arbetar med att genom boendet etablera en relation till personen som på sikt kan leda till att missbruket minskar. Några talare gav ett historiskt perspektiv på framväxten av dessa boenden och deltagarna gavs tillfälle att utbyta erfarenheter om möjligheter och svårigheter med lågtröskelboenden.

Egna verksamheter

Enheten för hemlösa

Enheten för hemlösa visar ett överskridande på 8,4 mkr, vilket är högre än prognosen i tertial 2. Det är vårbudgeten (som omfattar kostnader för vård och boende) som orsakar hela överskridandet.

Staden har under de senaste åren startat flera vårdinstitutioner för hemlösa; bl.a. Gamlebo, Triaden och Basen. De nya verksamheterna, som startade i slutet av 2002 eller årsskiftet 2002/03, medförde ökade vårdkostnader och utgör större delen av överskridandet. De personer som är placerade på dessa tre institutioner är gamla kända klienter för enheten och kostade 7,7 mkr i vårdkostnader och härbärgesboende under 2002. Efter placering på de nya institutionerna ökade kostnaderna för samma personer under 2003 med drygt 6,3 mkr till 14,1 mkr.

Nya boenden

	2002	2003	Merkostnad	Plac. 2003	Plac. Dec	Platser
Gamleboklienter	3 301 097	6 966 813	3 665 716	19	18	29
Triadenklienter	2 224 306	3 811 192	1 586 885	27	9	19
Basenklienter	2 236 209	3 361 363	1 125 155	13	9	9
Summa:	7 761 612	14 139 368	6 377 756	59	36	57

Enhetens äldre- och handikappomsorg ökar kraftigt. Från att under flera år legat runt 50 personer, började en ökning ske under 2002 och är nu uppe i 73 personer. Kostnaderna har stigit med ca 5 mkr på ett år. Kostnaderna för LVM-vård (LVM – lagen om vård av missbrukare i vissa fall) har minskat kraftigt, likaså kostnaderna för härbärgen.

Av enhetens aktuella klienter är ca 100 personer 65 år eller äldre. Andelen hemlösa med omfattande behov av insatser och med en allt större vårdtyngd ökar. Enheten har under året även gjort ett antal kostsamma placeringar av personer som är yngre än 65 år som har olika funktionshinder/sjukdomar. Det gäller bland annat hiv- eller aids sjuka, MRSA-sjuka, (MRSA - Methicillin Re-

sistenta Staphylococcus Aureus, bakterier som utvecklat motståndskraft, så kallad resistens mot antibiotika) missbrukare och cancersjuka aktiva missbrukare. Många har tvingats vara uteliggare, då de varit för sjuka för att kunna tas emot på härbärgena. Det har varit stora svårigheter att finna lämpliga vårdplatser för många och det har krävts ett nära samarbete med landstinget.

Enhetens arbete med äldre- och handikappade har förstärkts genom ett tydligare arbetsledaransvar och under kommande år kommer även biståndshandläggningen att utökas genom en viss omfördelning av tjänster inom enheten.

Antalet personer som placerats på behandlingshem har sjunkit. Minskningen antas bero på att de klienter som blir aktuella på enheten ofta är i mycket dålig kondition samt är i hög ålder. Antalet tvångsvårdade personer har minskat från 48 under 2002 till 32 under 2003. De lågtröskelboenden som startat, som Basen och Gamlebo, har skapat en stabilare boendesituation för flera missbrukare och därigenom har behovet av tvångsinsatser minskat. Personer som bor på härbärgen har minskat med 50 personer sedan föregående år. Antalet placerade på inackorderingshem minskar, men är fortfarande den största kostnaden på ca 32,5 mkr. Många personer som under flera år bott på inackorderingshem skulle kunna bo i mer självständiga boenden och till lägre kostnad om sådana möjligheter skapades. Familjehemsvården minskar och öppenvårdsinsatserna ökar, framförallt gäller det arbetsmarknadsinsatser. Det är till exempel vanligt att koppla en öppenvårdsinsats till ett stödboende.

Jämförelse av särskilda vård- och boendekostnader (mkr) 2001-2003

	Äldre- och Handikapp	LVM	Härbärke
2001	16.9	7.2	4.4
2002	18.6	11.4	5.7
2003	23.5	6.4	4.8

Enheten för hemlösas egna stödboenden 2003

	Kvinnor	Män
Personer som bott i Efh egna stödboenden	47	95
Personer som erhållit Tränings- försökslägenhet	7	36

Sammanlagt har 257 personer bott i olika boenden, som tillhör Enheten för hemlösa. Dessa placeringar utgör totalt 54 792 boendedygn. Dygnskostnaden för enhetens egna stödboenden är ca 300 kr lägre per vård dygn än ett normalt inackorderingshem, vilket skulle ha varit ett alternativ för många av dessa personer. De egna stödboendena innebär, med hänsyn till att många hemlösa behöver en lägre

omvårdnadsnivå än inackorderingshem, en direkt besparing på flera mkr. Åtgärden med att samordna kvinnoboendena Rågö och Monumentet skedde under hösten och innebär en omdisponering av enhetens stödinsatser från ett stationärt till ambulerande stödteam. Dessutom kommer antalet lägenheter för boenden att ökas från 14 till 17 platser.

Under 2003 påbörjade enheten utvecklingen till ett Kunskapscentrum i hemlöshetsfrågor. Under hösten inleddes en dialog med Sköndalsinstitutet i samarbete med FoU-enheten. Samtalen slutfördes under senhösten. Nu föreligger en överenskommelse om innehåll i forskningssamarbetet och ett avtal som kommer att undertecknas när enheten och Sköndalsinstitutet blir överens om lämplig forskning som ska knytas till enheten.

Organisationsdrivna verksamheter

Missbruk

Socialtjänstnämndens organisations- och föreningsutskott beviljar bidrag till 15 organisationer som arbetar med stöd och hjälp till missbrukare. Inom denna kategori arbetar förvaltningen med brukarföreningar, länkorganisationer och kyrkliga församlingar.

Hemlöshet

Organisations- och föreningsutskottet har under året beviljat bidrag till organisationer som bedriver dagverksamheter för hemlösa. I första hand gäller detta Stadsmissionens verksamheter Stadsmissionsgården och Klaragården, Convictus verksamhet Bryggan, Frälsningsarméns Sociala Center och Ny Gemenskap. Under hösten 2003 stängde dessa organisationer sina helgverksamheter på grund av problem med vissa besökare. För att kunna fortsätta dessa dagverksamheter erhöll organisationerna utökat bidrag för att förstärka personalgruppen.

De föreningar som har dagöppna verksamheter för hemlösa träffas regelbundet och utbyter erfarenheter. Vid dessa möten deltar även personal från förvaltningen.

Vad gäller boenden har överenskommelser träffats med Frälsningsarmén, Stadsmissionen, Ny Gemenskap och Karisma Care om drift av härbärgen och korttidsboenden. Förvaltningen har ett nära samarbete med dessa organisationer och uppföljning sker regelbundet.

Den nybildade föreningen Hemlösa i Stockholm har under 2003 beviljats bidrag till iordningställande av en kanslilokal.

Under året har förvaltningen anordnat två halvdagsseminarium då ordföranden i Föreningen Ananke (tvångssyndrom) informerade om sjukdomen till personal vid hemlöshetsföreningar, missbruksföreningar och förvaltningspersonal. Liknande initiativ kommer att genomföras under 2004.

Kvinnor

Våldsutsatta kvinnor är en prioriterad grupp vid nämndens bidragsgivning. Nämnden ger ett flertal föreningar pengar som arbetar med flickor/kvinnor som lever i patriarkala familjeförhållanden och som utsätts för så kallat hedersrelaterat våld.

Under hösten 2003 bjöd förvaltningen in alla de föreningar som arbetar med kvinnor och som erhåller pengar från nämnden samt förvaltningens egna verksamheter som vänder sig till målgruppen till ett heldagsseminarium. Denna dag blev enligt enkät mycket uppskattad och kommer att följas upp en gång per termin. Målet med dessa seminarier är att de olika föreningarna ska få en god kännedom om varandras verksamheter så att hjälpsökande hänvisas till adekvat verksamhet.

Hiv/aids-prevention

Socialtjänstnämnden har i uppdrag att samordna stadens insatser vad gäller hiv/aids-prevention. Detta innebär bland annat att tillhandahålla allmänhet och myndigheter information om hiv/aids och aktivt verka för att minska spridning av hiv och Sexual transmitted infections (STI) i staden. Vidare ska förvaltningen upprätthålla kontinuerliga kontakter med de frivilligorganisationer och ungdomsmottagningar som bedriver hiv/aids-relaterade verksamheter och även söka nå ytterligare riskgrupper. Dessa insatser finansieras i huvudsak med statliga pengar (13,3 mkr för 2003) och förvaltningen förutsätter att staden även fortsättningsvis erhåller pengar till att bedriva denna verksamhet.

Generella stadsövergripande frågor

Staben för utredning/projekt har till uppgift att belysa frågor om likvärdig service och likställighet i staden när det gäller biståndsbedömning inom socialtjänsten utom äldreomsorg. I stabens uppgifter ingår också att implementera beslutade riktlinjer och policyfrågor.

Uppföljningen av stadsdelsnämndernas verksamhet har skett genom att följa dokument och genom regelbundna kontakter mellan staben och förvaltningarna. Respektive programansvarig inom staben har haft regelbundna möten med cheferna inom programområdena, där även den ansvarige kontrollern inom stadsledningskontoret deltagit. Uppföljnings- och utvecklingsarbete har också bedrivits i andra nätverk och arbetsgrupper, genom konferenser och seminarier samt i vissa frågor genom enkäter. Riktlinjer för verksamheter inom de olika programområdena har under året utarbetats, färdigställts och reviderats.

Samråd har även i stor omfattning ägt rum med andra berörda enheter och förvaltningar i staden, andra myndigheter såsom Stockholms läns landsting, Kommunförbundet, Socialstyrelsen, länsstyrelsen, Kommunförbundet Stockholm län (KSL) m.fl. Syftet är bl. a. att få en samlad bild över socialtjänsten,

vad gäller resurser och utvecklingsbehov, samt se hur samarbetet med andra myndigheter och organisationer kan förbättras.

Socialtjänstförvaltningen har tagit ansvar för sådant informationsmaterial om socialtjänst som vänder sig till medborgare i hela staden. Staben har lagt ut broschyrer på förvaltningens hemsida och reviderat dessa vid behov.

Staben har under hösten bistått kompetensfonden i arbetet med att kartlägga utbildningsbehov inom individ- och familjeomsorgsområdet.

Gränsdragningsfrågor mellan staden och Stockholms läns landsting

Under året har staben i samarbete med juridiska avdelningen och stadsledningskontoret fortsatt arbetet med att åstadkomma reglering av vissa frågor kring ansvars- och kostnadsfördelning mellan staden och Stockholms läns landsting inom områdena omsorg om funktionshindrade, socialpsykiatri och vuxenmissbruk. Ett förslag till överenskommelse lämnas under 2004.

Upphandling av missbrukarvård

Under hösten 2003 övertog staben ansvaret för avtalsuppföljningen av gällande ramavtal inom vuxenvården för missbrukare. Nuvarande avtal är giltiga t.o.m. den 31 december 2004. Ny upphandling för stadens räkning kommer att ske genom stabens försorg under 2004.

Avtalsuppföljningen har skett bl.a. genom besök och kontakter med gällande avtalspartners för uppföljning och diskussion om vårdbehov och utveckling, kontakter med nya entreprenörer inom området, stöd till stadsdelarna och entreprenörerna vad avser avtalstillämpning och vårdfrågor samt genom månatliga nätverksmöten för uppföljning och utveckling med stadsdelarnas missbrukschefer

Missbruk

Under år 2003 ökade tillgängligheten till alkohol och belastningen på stadens missbruksenheter var fortsatt hög varför alkohol- och drogmissbruket torde varit oförändrat stort. Inom missbrukarvården har bostads- och hemlöshetsfrågor fått en allt mer framträdande roll. Kostnaderna för boendeplaceringar har under senare år successivt ökat, vilket medfört minskad utrymme för vård- och behandlingsinsatser. Detta har lett till att placeringar på behandlingshem inklusive LVM-hem har minskat medan placeringar på boendeinstitutioner har ökat. Tilldelningen av försöks- och träningslägenheter har ökat under året.

Inom ramen för regeringens satsning *mobilisering mot narkotika* (MOB) deltar förvaltningen i ett storstadssamarbete med Malmö och Göteborg, med syfte att utveckla metoder inom områdena förebyggande insatser, tidiga insatser och vård- och behandlingsinsatser. Pågående projekt som riktar sig till vuxna omfattar rådgivning till unga vuxna som ofta vistas i krogmiljöer och som kommer i kontakt med narkotika (PUMAN), informationsprojekt kring drogen kat och

öppenvårdbehandling till narkotikamissbrukare som är aktuella inom kriminalvården.

Förvaltningen deltar vidare i ett regionalt samarbetsprojekt mellan vägverket, polisen, beroendevården och socialtjänsten inom området alkohol och droger i trafiken (*Samverkan mot alkohol och droger i trafiken i Stockholms län/ SMA-DIT*).

Under året har staben ansvarat för utarbetandet av förslag till nytt tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiskt program för Stockholms stad. Programmet omfattar nivåerna förebyggande insatser, tidiga insatser och vård- och behandlingsinsatser.

Vidare har staben deltagit i Socialstyrelsens referensgrupp för framtagandet av nationella riktlinjer för missbrukarvården.

Under året anordnades ett flertal samråds-, informations- och planeringsmöten i syfte att förbättra samarbetet inom missbrukarvården. Samverkan har skett med polis, kriminalvård, Stiftelsen hotellhem, Statens institutionsstyrelse (SiS) och frivilligorganisationer främst kring frågor om tunga missbrukare. Samverkan med landstinget har omfattat frågor om ansvars- och kostnadsfördelning mellan socialtjänsten och landstinget samt insatser för personer med komplex problematik i form av missbruk och psykiska funktionshinder, somatiska sjukdomar och hemlöshet. Önskemålen om fortsatt utbyggnad av lokalt integrerade öppenvårdsmottagningar för missbrukare i samverkan med landstingets beroendevård inom de södra stadsdelarna kvarstår.

Arbetet med statistikinsamling, utredning- och uppföljningssystem (ASI) har fortsatt.

Under våren 2003 fick staben och FoU-enheten i uppdrag att genomföra en ny kartläggning av missbrukssituationen i Stockholm som ska ligga som grund för en långsiktig plan för att förstärka missbrukarvården. En arbetsplan för kartläggningen redovisades för nämnden i augusti månad 2003 och som ett led i kartläggningsarbetet intervjuades personal vid samtliga missbruksenheter vid stadsdelsförvaltningarna och Enheten för hemlösa under hösten 2003. Kartläggningen redovisades i en rapport i december månad och ytterligare redovisning med analyser och förslag på åtgärder kommer att ske under våren 2004.

Under 2003 har ett antal seminarier och utbildningar anordnats. Dessa har bl.a. behandlat riktlinjer, smittskydd, LVM-vård och läkemedelsbaserad behandling. Totalt inom missbruksområdet har staben anordnat 98 utbildningsdagar fördelat på hel och halvdagar för sammanlagt 238 deltagare. Härutöver har utbildningar/seminarier anordnats under 88 utbildningsdagar för sammanlagt 151 deltagare i samarbete med socialpsykiatri.

Ekonomiskt bistånd

Under våren övergick alla stadsdelsförvaltningar till dokumentation och registrering av ekonomiskt bistånd i paraplysystemet. Staben har medverkat vid övergången utifrån ett verksamhetsperspektiv vilket bland annat inneburit en översyn och uppföljning av förutsättningar, rutiner, statistikuppgifter och blanketter.

Riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd har reviderats under året på grund av beslut och lagändringar som påverkat rätten till bistånd. Dessutom medförde övergången till paraplysystemet att omarbetningar blev nödvändiga och slutligen hade önskemål om förtydliganden i vissa avsnitt framförts från stadsdelsförvaltningarna. I anslutning till förändringarna anordnade staben utbildning kring riktlinjerna i vilken 360 personer deltog, vilket innebär merparten av stadens chefer och handläggare inom ekonomiskt bistånd. Utbildningsinsatsen motsvarar 180 heldagar.

Staben har under året initierat ett samarbete med ledningen för Försäkringskassan i Stockholms län med syfte att komma fram till lösningar och enhetliga rutiner för att förbättra samarbetet mellan stadsdelsförvaltningarna och försäkringskassans olika lokalkontor. Det gäller främst frågor där det uppstått hinder i samarbetet och som medfört orätmätiga kostnader för stadsdelarna.

Allmän brottsprevention

Arbetet med att ta fram en brottsförebyggande strategi för staden planerades och inleddes under 2003. Bland annat genomfördes en inventering av det lokala brottsförebyggande arbete som bedrivs i stadsdelarna. För att framtagandet av strategin ska följas och dokumenteras vetenskapligt har ett även ett samarbete med kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet inletts. Under året har ett nätverk för lokala brottsförebyggare bildats i Precens regi.

Precens har haft erfarenhetsutbyte med Göteborg och Malmö om brottsprevention i storstad samt företagit studiebesök med samma syfte i Helsingfors och Köpenhamn. Personal från enheten har också medverkat i ett SIDA-projekt om utveckling av drogförebyggande arbete i Dnjepropetrovsk i Ukraina.

Under året delades 400 tkr ut i form av resestipendier till enskilda polismän, varav polismyndigheten bidrog med hälften av beloppet. Precens svarade för beredningen av dessa stipendieansökningar.

Drogpreventivt arbete

Kommunstyrelsen uppdrog år 2001 åt socialtjänstnämnden att ansöka om medel för att anställa förebyggande samordnare i stadsdelsförvaltningarna. I praktiken föll detta ansvar på Precens, som också fungerar som den stadscentrala resursen för samordnarna vad gäller utbildning, handledning samt annat stöd i utvecklandet av samordnarrollen.

Under året har arbetet med att vidareutbilda, handleda och på andra sätt inspirera och stödja samordnarna fortsatt. Bland annat har Precens tillsammans med drogsamordnarna och de s.k. brottskoordinatorena i stadsdelarna besökt våra motsvarigheter i Helsingfors, den s.k. Klaari-verksamheten, för att utveckla det egna arbetet. Samordnaranställningarna kostade 8 mkr 2003 och finansierades med 4 mkr från länsstyrelsen och lika mycket över socialtjänstnämndens budget.

Forskning och utveckling (FoU)

FoU-enhetens uppgift är att genom forsknings- och utvecklingsarbete bidra till långsiktig kunskapsutveckling till nytta för stadens verksamheter. Inom **missbruksområdet** har flera projekt pågått som syftar till att undersöka hur missbruksproblem uppkommer, vägar ut ur missbruk och socialtjänstens/samhällets agerande och insatser. Flera projekt bedrivs i samarbete med universitet, höskolor och andra forskningsinstanser. Enheten har bistått socialtjänstförvaltningens stab med kunskapssammanställning och annat stöd i den pågående kartläggningen av missbrukssituationen i Stockholm och av stadens insatser på området.

Projektet *Alkoholproblem, hjälperfarenheter och förändring* syftar till att öka kunskapen om vilken roll olika hjälpinsatser spelar i det långsiktiga rehabiliteringsförloppet för missbrukare med olika förutsättningar. I projektet *Lösningar på alkoholproblem: betydelsen av behandling och andra inflytanden*, görs en studie av hur olika personliga och sociala faktorer och resurser och det tidigare missbrukets svårighetsgrad hänger samman med vilken mängd och typ av behandling personer som upphört med sitt alkoholmissbruk behövt för att finna en stabil lösning. I projektet *Vem får vilken missbrukarvård?* utvärderas med hjälp av den så kallade vinjettmetoden ett antal kritiska bedömningssituationer i socialtjänstens arbete med missbrukare. Syftet är att få en bättre bild av vilka bedömningar olika typer av beslut grundar sig på och vilka organisatoriska, utbildningsmässiga faktorer som inverkar på bedömningar och beslut. Projektets resultat har återförts till deltagande enheter och under hösten har ett implementerings- och utvecklingsprojekt i form av FoU-cirklar påbörjats. Detta ska sedan utvärderas. *Kvinnors och mäns berättelser om missbruk och om vägen ut* syftar till att belysa könsspecifika mönster i de intervjuades upplevelser av hur vägen ut ur missbruket gestaltat sig och hur man upplever olika former av behandling eller annan hjälp.

De årliga kartläggningarna av socialtjänstens kontakter med missbrukare, hemlösa och psykiskt störda, som pågått och utvecklats under 1990-talet, har från och med hösten 2002 överförts till socialtjänstförvaltningens stab. Rapporten *Statistik över missbrukare, psykiskt störda och hemlösa i Stockholm 2001* har publicerats.

De årliga LVM-kartläggningarna fortsätter. I samarbete med Centre for Social Research on Alcohol and Drugs (SoRAD) vid Stockholms universitet pågår en

undersökning av *LVM-vårdens effekter* genom en jämförelse av missbrukare som dömts till tvångsvård och LVM-anmälda som erbjudits andra insatser. Syftet är att få ökad kunskap om effekterna av tvångsvård och om de missbrukare som blivit LVM-anmälda. Utvärdering har påbörjats av utvecklingsprojekt *Individen i fokus*, som Vantörs stadsdelsförvaltning bedriver inom ramen för det s k trestadssamarbetet i den statliga kampanjen MOBilisering mot narkotika. Vidare har en dokumentation och utvärdering av *Krukis/Örnsbergs ny-startade utredningsavdelning* avslutats och redovisats till uppdragsgivaren. Därutöver handleds utvärdering av ett *behandlingsprogram för cannabismissbrukande ungdomar*, som bedrivs vid Maria ungdomsenhet.

Slutligen har *FoU-cirklar* genomförts inom området och välbesökta seminarier hållits i *Forskningsforum*, om missbruk och psykisk störning, försörjningsstöd, samverkan m.m. Vetenskapliga och andra artiklar har presenterats i svenska och internationella tidskrifter och forskningsledarna med flera har medverkat med föreläsningar och vetenskapliga presentationer vid olika tillfällen. En av forskningsledarna har varit engagerad som expert i den statliga LVM-utredningen och i Socialstyrelsens arbete med nationella riktlinjer för missbruksvården. Han ingår också i Socialstyrelsen vetenskaplig råd och i två olika expertgrupper för kunskapsöversikter över forskning inom missbruksvården samt i MOB:s forskargrupp för utvärdering av storstadssatsningen.

Inom området **hemlöshet** har en jämförelse mellan 1995 och 2000 gjorts, av uppsökande verksamhet riktad till *psykiskt störda hemlösa*. Rapport har lämnats till Socialstyrelsen, som initierat och finansierat projektet. Ytterligare en studie, av de drygt 80 uppsökta hemlösa har avslutats under året och redovisas i rapporten *Man försöker anpassa klienten till de resurser som finns*. Därutöver pågår två studier i samarbete med avdelningen för socialmedicinska enheten vid Karolinska institutet (KI). Studierna utgår från en grupp bestående av 2 300 hemlösa. Den ena studien granskar *slutenvårdskonsumtionen* bland hemlösa och hur denna förhåller sig till övriga befolkningen. Den andra studien undersöker *dödlighet och dödsorsaksmönster* bland hemlösa. Båda studierna beräknas bli klara under 2004. Ett tiotal föreläsningar och seminarier har hållits inom ramen för forskningsforum och i andra sammanhang. Därutöver har handledning av utvärdering av Frälsningsarméns korttidsboende för kvinnor påbörjats.

Utöver projekt som faller inom ramen för missbruk och hemlöshet har projektet ***Tvärkulturellt socialt arbete*** pågått under hela året, med skrivarcirklar, seminarier och utbildningar för personal från deltagande stadsdelsförvaltningar. Projektet redovisas under 2004.

Hösten 2003 påbörjades utvecklingen av ett nytt FoU-område, ***fattigdom och försörjningsstöd***. Syftet är bland annat att utröna fattigdomens karakteristiska drag i 2000-talets Stockholm, samt belysa hur förändringar i socialbidragsnormerna påverkat fattigdomsutvecklingen i staden under det senaste decenniet.

Rådgivande verksamheter

Rådgivande verksamheter	Kostnader	Intäkter	Anslag	Utfall
Egna verksamheter				
- Familjerådgivningen	-9,1	1,2	-8,3	0,4
- Behandlingsenheten för alk- och narkotikaberoende	-3,8	0,2	-3,7	0,1
Stöd till utomstående organisationer				
Privata aktörer	-1,0		-1,0	0
Totalt	-13,9	1,4	-13,0	0,5
Därtill kommer kostnader för staben för utredning och projekt, FoU och administration.				

Familjerådgivningen

Familjerådgivningens uppdrag år 2003 var att genomföra upp till 7 000 samtal, vilket var en ökning med 1 000 samtal jämfört med åren 2001 och 2002.

Tilläggsbeställningen om 1 000 samtal tillkom utifrån en kraftigt ökad efterfrågan på familjerådgivning. Ökningen av antalet samtal förväntades nedbringa väntetiden som blivit längre till följd av den ökade ärendebelastningen. Tillströmningen har emellertid fortsatt att öka ytterligare och var 12 % högre än under 2002 året. Under perioden 2000 - 2003 har andelen nyanmälningar ökat med 41 %. Tilläggsbeställningen innebar en ökning av verksamheten med knappt 17 %.

Familjerådgivningen har uppfyllt samtliga åtaganden enligt intraprenadöverenskommelsen med undantag av väntetiden som dock nu är 4 dagar kortare än år 2002. Den genomsnittliga väntetiden uppgick till 24 vardagar. Trots hög genomströmning och korta behandlingskontakter (i genomsnitt ca fyra samtal) leder den stora efterfrågan också periodvis till svårigheter att erbjuda återbesöksstider inom rimlig tid. Likaså är framkomligheten under telefontiden tidvis otillfredsställande. Familjerådgivningen har presterat utöver avtal vad gäller såväl samtal som nya ärenden.

Åtgärder för att öka möjligheten att utnyttja återbudstider har vidtagits och nedbringat andelen outnyttjad återbudstid till 14 %. Återbudsfrekvensen uppgår till 23 %. Av denna tid har således 9 % kunnat återbesättas med annat besök. Flertalet återbud sker med mycket kort varsel och det vanligaste skälet är sjukt barn. Andelen uteblivna besök uppgår till 2 %.

Uppföljning av kvaliteten på insatserna har genomförts. Verksamheten har i separat sammanställning redovisat resultatet av en utvärdering genom klienten-

kät som skedde under perioden december 2002 - april 2003. Sammanfattningsvis visar uppföljningen på mycket positiva resultat/omdömen. 93 % av dem som erhållit familjerådgivning tycker att de problem man sökte för har förändrats, 91 % tycker att förmågan att samtala med varandra har ökat och att man fått en ökad förståelse för sig själv. Av dem som varit på samarbetssamtal ansåg samtliga att samtalen lett till ett förbättrat föräldrasamarbete.

Behandlingsenheten för alkohol- och narkotikaberoende

Verksamheten har upphandlats i konkurrens. Intraprenadöverenskommelse har gällt för tiden den 1 november 2000 till och med den 31 oktober 2003. Överenskommelsen innebar att 60 % av efterfrågad volym i förfrågningsunderlaget upphandlades från Behandlingsenheten. Resterande 40 % upphandlades från NOTOX, Föreningen Skyddsvärnet i Stockholm till och med den 31 oktober 2003. Behandlingsenheten inrättades som en resultatenhet från och med den 1 november 2003 och året ut.

Behandlingsenhetens har uppfyllt prestationskravet under 2003 och ett mindre överskott har uppkommit under verksamhetsåret. Behandlingsenheten bär med sig ett underskott från 2002, som verksamheten beräknar kunna reducera genom intäkter från olika projekt, handlednings- och utbildningsuppdrag.

Projekt unga med risk att utveckla ett alkohol- och narkotikaberoende (PUMAN)

Behandlingsenheten driver i samarbete med Precens ett projekt för att utveckla arbetsmetoder riktade mot målgruppen unga vuxna i riskzonen för ett missbruk. Genom att nå personer i ett tidigt skede kan missbruk och framtida skadeverkningar förhindras. Det är därför viktigt att unga människor, som har ett riskbeteende, dvs. dricker mycket och/eller frekvent eller missbrukar droger, fångas upp och vid behov erbjuds adekvata insatser. Behandlingsenheten och Precens ville därför i projektform utveckla arbetsmetoder som är verksamma och attraktiva för denna målgrupp. Konsultation, rådgivning, stöd och samtal erbjuds utifrån individuella behov. En halvtidstjänst avsätts för detta arbete. Under året har mycket arbete lagts ner på att nå ut med information om projektet. Yngre personer som vänt sig till Behandlingsenheten har hänvisats vidare till PUMAN.

PUMAN ingick inte i Behandlingsenhetens intraprenadöverenskommelse.

Projekt för behandling av spelberoende i öppenvård

Behandlingsenheten har beviljats 0,5 mkr från Folkhälsoinstitutet för tiden den 1 oktober 2003 till och med den 31 december 2004 för att utveckla och prova en behandlingsmetod för öppenvård baserad på par/familjebehandling för personer med spelberoende. Målsättningen är att projektet ska pågå under en treårsperiod under förutsättning att fortsatta projektmedel beviljas. Ett samarbetsavtal har tecknats mellan Behandlingsenheten och Folkhälsoinstitutet. Verk-

samheten ska dokumenteras i en rapport där behandlingen och hur den fungerar beskrivs.

Privat aktör

NOTOX

Under år 2000 tecknades entreprenadavtal med NOTOX om att de ska ge råd, stöd och samtalsbehandling till alkohol- och narkotikamissbrukare och deras familjer och att utföra 2 000 samtal/år. Avtalet gällde för tiden den 1 november 2000 till och med den 31 oktober 2002 och förlängdes därefter ytterligare ett år till och med den 31 oktober 2003. Avtalet kunde därefter inte förlängas ytterligare och en ny upphandling genomfördes under 2003.

NOTOX uppfyllde prestationskravet för 2003.

Medarbetarna

Socialtjänstnämndens verksamhetsmål – Personalförsörjningen ska säkras och goda möjligheter till kompetensutveckling erbjudas medarbetarna. Sjukfrånvaron ska minska.

Socialtjänstnämndens generella åtaganden

Socialtjänstnämnden åtar sig att utveckla medarbetarnas delaktighet samt fria och individuella lösningar på formerna för arbetets utförande.

Socialtjänstnämnden åtar sig att genomföra utbildningar kring riktlinjer och principiella beslut för att säkra att medborgarna ges en likvärdig service över staden.

Socialtjänstnämnden åtar sig att öka jämställdhet och mångfald.

Socialtjänstnämnden åtar sig att minska sjukfrånvaron.

Uppföljning och bedömning av de generella åtagandena i förhållande till det ekonomiska utfallet

Förvaltningsledningen bedömer att nämnden har uppfyllt sina generella åtaganden.

Sjukfrånvaro

Under året har olika satsningar gjorts för att framförallt upprätthålla frisknärvaron. Alla anställda 40 + har erbjudits gratis hälsoundersökning/hälsoprofil genom företagshälsovården, vilket varit högt uppskattat och mycket utnyttjat. Under 2004 går förvaltningen ytterligare ner i åldersgrupperna genom att rikta erbjudandet till alla 35+.

Härutöver har förvaltningen erbjudit ett omfattande utbud av friskvårdsaktiviteter. Personalen har bland annat erbjudits möjlighet att delta i vikt- och rökslutargrupper, introduktion i stavgång, avslappningsövningar och seminarium kring stress och kost. Vidare har erbjudits friskvårdstimme på betald arbetstid och subventioner för deltagande i externt anordnad utbildning. Under hösten har 25 s.k. friskvårdscoacher utbildats genom personalpolitiska avdelningen (PPA) och idrottsföreningen STAR, i syfte att dessa lokalt ska stimulera friskvårdsarbetet. Förvaltningens kulturgrupp har också erbjudit ett rikt utbud av kulturaktiviteter, något som varit mycket uppskattat och frekvent utnyttjat av de anställda.

I syfte att nedbringa långtidsfrånvaron startade förvaltningen i januari 2003 ett rehabiliteringsprojekt tillsammans med försäkringskassan och företagshälsovården. Initialt omfattade projektet 81 långtidssjuka, som i en del fall varit sjukskrivna under flera år. Projektet ska pågå till och med 2004 med syftet att möjliggöra för de långtidssjuka att helt eller delvis återgå till arbete, eller om detta inte är möjligt, finna ett alternativ till sjukskrivning.

Projektets metodik bygger helt på det s.k. "Stockholmsprojektet", vilket bland annat innebär att försäkringskassans avdelade handläggare ska ha vida beslutsbefogenheter och kunna arbeta med hela gruppen långtidssjuka, oavsett vilken lokal försäkringskassa personerna tillhör.

Projektgruppen har arbetat tillsammans i förvaltningens lokaler två dagar i veckan. Arbetet har bedrivits i högt tempo och samarbetet har av de medverkande upplevts som mycket positivt. Hittills uppnådda resultat är mycket positiva. Av de 81 som ingick från start har 34 helt återgått till arbete eller funnit annat alternativ. 22 personer arbetar deltid och 13 av dessa väntar besked om sjukersättning/sjukpension.

Resterande 25 personer är fortfarande heltidssjukskrivna, men 7 av dessa väntar på beslut om sjukpension. För de övriga 18 pågår funktions- eller andra utredningar, bland annat i syfte att utröna grad av arbetsförmåga. Kostnaderna för dessa utredningar har i sin helhet tagits av försäkringskassan. Under året har ytterligare personer tillförts projektet. När någon anställd varit frånvarande mer än 90 dagar, kallas personen regelmässigt till projektgruppen för samtal och eventuella åtgärder.

Utifrån stadens officiella sjukstatistik har frånvaron fluktuerat något märkligt under året. Andra tertialen hade sjukfrånvaron minskat med 2,2 % till 7,7 %, för att sedan öka markant under tertial 3 och för helåret 2003 landa på 9,6 %. Detta är en minskning med 0,3 % jämfört med föregående år. Förvaltningen har för avsikt att ingående analysera statistiken och orsaker till frånvaron, men klart är frånvaron ökade under hösten på enheter och bland personer med vanligtvis låg frånvaro.

Förvaltningen har i andra sammanhang påpekat att många anställda med lång anställningstid börjar närma sig pensionsåldern. Ofta har de arbetat schemalagt och med tunga klientgrupper, vilket medfört att de nu inte riktigt orkar med utan önskar gå ner i arbetstid. På grund av de ekonomiska konsekvenserna blir då deltidssjukskrivning ett attraktivare alternativ än delpension. Det vore önskvärt att stadens anställda skulle ges möjlighet att gå ner i anställningstid med delvis bibehållen lön, i likhet med avtalet för statligt anställda. Ett sådant erbjudande skulle säkerligen omgående innebära en sänkning av sjukfrånvaron. Det s k hälsobokslutet från PPA är försenat från TietoEnator, varför förvaltningen får återkomma med ytterligare kommentarer senare.

Personal- och kompetensförsörjning

Jämfört med de två tidigare åren har personalrörligheten minskat. 213 personer har slutat, varav 192 har lämnat staden och 103 personer har rekryterats, varav 22 från annan förvaltning. Härutöver har 50 personer med vikariat fått tillsvidareanställning. Dominerande yrkesgrupper har varit behandlingsassistenter och socialsekreterare.

Personalförsörjningen har i stort inte utgjort något problem. Vid rekrytering har förvaltningen mestadels haft ett stort antal sökande att välja bland. Förvaltningen har dock, i likhet med stora delar av stadens övriga verksamheter, ett stort antal äldre anställda. Ca 25 % av förvaltningens anställda kan förväntas sluta med ålderspension under den närmaste 10-årsperioden, vilket medför att rekryteringsbehoven kommer att vara mycket stora framöver.

Förvaltningen hade vid årets slut 1 084 månadsanställda, vilket är 50 färre än år 2002. Härutöver har förvaltningen någon form av anställningsförhållande med ca 1 200 personer.

Under året har förvaltningen avslutat en adeptutbildning, för nästa generation chefer och specialister, omfattande 3 terminer. I utbildningen deltog 28 personer och såväl grupp- som individinriktade insatser ingick, liksom ett program med mentorskap.

Verktyglåda

Under verksamhetsåret har den s.k. verktyglådan använts för avgångsersättning i 20 fall och för särskild ålderspension i 4 fall. Omfattningen är betydligt högre än tidigare år och härrör sig främst till omorganisation inom HVB barn och ungdom. 6 anställda har slutat med ålderspension.

Lönekartläggning och arbetstidsutveckling

Genomförd lönegranskning har inte visat några löneskillnader som kan hänföras till exempelvis kön eller etnisk tillhörighet. En mer noggrann lönekartläggning planeras dock genomföras under 2004.

Förvaltningen har under året fortsatt aktivt arbetat med att utveckla flexibla arbetstider och arbetsformer, så att de ska fungera bättre för både verksamhet och de anställda och utifrån de anställdas önskemål och medverkan i planeringen. För 2004 planeras seminarier för att bland annat överföra erfarenheter mellan olika verksamheter och öka kunskapen om de olika modeller som kan användas för att öka de anställdas inflytande. Hittills gjorda erfarenheter har varit mycket positiva.

Övertalighet

Kostnaderna för övertalighet uppgick till 3,4 mkr under verksamhetsåret. Antalet övertaliga är 17 personer, men av dessa är en del sjuka och ingår i rehabiliteringsprojektet. Övriga är anställda med arbetshinder eller kvarvarande övertaliga från upphandlingar eller organisationsförändringar. Samtliga dessa är placerade i någon form av arbete och insatser görs löpande för inplacering i den reguljära arbetsorganisationen.

Gör Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad

Socialtjänstnämndens verksamhetsmål – Minska miljöpåverkan i enlighet med nämndens miljöprogram.

Socialtjänstnämndens generella åtaganden

Socialtjänstnämnden åtar sig att integrera nämndens miljöprogram i budget- och kvalitetsarbetet.

Socialtjänstnämnden åtar sig att minska verksamheternas miljöpåverkan.

Uppföljning och bedömning av de generella åtagandena i förhållande till det ekonomiska utfallet

Förvaltningsledningen bedömer att nämnden har uppfyllt sina generella åtaganden.

Miljöarbetet 2003 inriktades liksom tidigare år på de områden inom verksamheterna som har störst negativ miljöpåverkan, nämligen avfallshantering, fastigheter och energi, transporter och inköp samt användningen av kemisk-tekniska produkter.

Förvaltningen har fört samman miljöarbetet med arbetet med stadens kvalitetsstrategi och arbetar enligt ett miljöledningssystem enligt beslut som fattades i kommunfullmäktige våren 1999. Miljöledningssystemet syftar till att minimera den miljöpåverkan som olika verksamheter har i en organisation. Förvaltningens miljöarbete är därmed anpassat till stadens nya miljöprogram och väl implementerat i verksamheterna. Målet är att alla verksamheter ska föra in miljöarbetet som en naturlig del i den dagliga verksamheten. I den löpande internkontrollen inom socialtjänstförvaltningen följs även miljöfrågor upp.

Socialtjänstförvaltningens interna miljöhandbok och förteckningen över vilka lagar och förordningar som gäller på miljöområdet uppdaterades under året.

Miljösamordnaren och sekreteraren i miljöledningsgruppen har vid tre tillfällen under året deltagit i arbetsplatsträffar på HVB Vuxna, START och Enheten för hemlösa/ boendesektionen för att informera om och diskutera miljöfrågor samt informera sig om behovet av att utveckla miljöarbetet, hur man kan föra ut miljöarbetet i det dagliga arbetet och vilka utbildningsinsatser som behövs. Dessa miljömöten kommer att fortgå även 2004 och är ett viktig del i förvaltningens Agenda 21-arbete.

Miljöenkät

Under hösten skickades den årliga enkäten ut till verksamheterna med frågor om hur de arbetat med miljöfrågorna under året. Sammanställning av enkäten visar följande:

2003 <i>i procent</i>	2002 <i>i procent</i>	Frågor enligt miljöenkät
92,1	95	Verksamheterna utför särskild utsortering av farligt avfall
89,5	91	Verksamheterna källsorterar papper
89,5	81	Verksamheterna källsorterar glas
79,0	78	Verksamheterna källsorterar metall
57,9	35	Verksamheterna komposterar sitt hushållsavfall
89,5	72	Verksamheterna har en egen policy som går i linje med förvaltnings- rese- och transportpolicy
52,9	44	Verksamheterna har boende/arbetsplacerade/elever involverade i arbetsplatsens miljöarbete

Energifrågor

Den samlade elförbrukningen har inte förändrats i någon större utsträckning. Tidigare minskning av förbrukningen ligger fast. Förvaltningen arbetar vidare för att varje verksamhet ska ha egen kontroll över sin energi/ elförbrukning. Lokalinventeringar som genomförts har ökat medvetenheten i energifrågor vad gäller både förbrukning och driftskostnader.

Miljöfond

Förvaltningen har avsatt särskilda pengar, 200 tkr, för miljöinsatser och delar två gånger per år ut bidrag ur miljöfonden för att verksamheterna lättare ska kunna finansiera sina miljöåtaganden.

Miljödiplom

Förvaltningen delar årligen ut ett internt miljödiplom till de verksamheter som framgångsrikt arbetat enligt förvaltningens miljöpolicy och miljöprogram och angett ett specifikt miljöåtagande. För 2003 delades diplom ut till Stegsholms stödboende, Skå och Lida familjebehandlingshem, Norrtulls planeringshem, Ljungbackens omvårdnadshem, Ankarets stödboende, Älvis behandlingshem. Särskilt omnämnande fick Fam vux, familjehem för vuxna och Familjehems-konsulterna, rekrytering av familjehem för barn och ungdomar.

Bryt segregationen och fördjupa demokratin

Socialtjänstnämndens verksamhetsmål – Arbeta med åtgärder för att få fler människor i arbete.

Socialtjänstnämndens generella åtaganden

Socialtjänstnämnden åtar sig att på uppdrag av kommunstyrelsen utveckla underlag som belyser frågor om likvärdig service och likställighet i biståndsbedömningen i staden inom områdena barn och familj, socialbidrag, missbruk, socialpsykiatri, funktionshinder och ungdomar.

Uppföljning och bedömning av de generella åtagandena i förhållande till det ekonomiska utfallet

Förvaltningsledningen bedömer att nämnden har uppfyllt sina generella åtaganden.

Utgångspunkten för arbetet med integration är stadens integrationsprogram som antogs av kommunfullmäktige i oktober 2001. Programmet slår fast de värderingar som ligger till grund för stadens arbete med att förbättra integrationen och minska utanförskapet. Stadens nämnder får i anslutning till de mål som redovisas i programmet olika uppdrag.

Socialtjänstnämndens möjligheter att arbeta konkret med integration ska ses utifrån de uppdrag som nämnden har att fullgöra. Det är inom ett begränsat antal områden som det finns förutsättningar att ha ett tydligt integrationsperspektiv. Planeringen inom dessa områden redovisas nedan.

Ökad integration

Information till medborgarna

Informationen om förvaltningens verksamhet ska vara tillgänglig för de som brukar den service och de tjänster de olika verksamheterna tillhandahåller. I allt högre utsträckning söker människor idag information genom internet. De delar av förvaltningens webbplats som vänder sig direkt till medborgarna kommer under våren 2004 att läggas in i Stockholmsportalen, www.stockholm.se. Under 2003 har förvaltningen arbetat med förberedelserna för inträdet i Stockholmsportalen där informationen kommer att vara tillgänglig via ett gränssnitt som följer den internationella standarden för tillgänglighet. Därmed får exempelvis synskadade och rörelsehindrade tillgång till information om service och tjänster som förvaltningen erbjuder.

En ny informationspolicy har under året utarbetats inom förvaltningen. I policyn tas tillgänglighetsaspekterna upp och verksamheternas ansvar fastställs. Den information som lämnas om verksamheterna i exempelvis broschyrer och foldrar ska vara tillgänglig för den målgrupp informationen riktar sig till. Informationsansvarig inom kansliavdelningen kan ge råd om hur informationen ska utformas för att vara tillgänglig.

Stöd och bidrag till ideella organisationer

Socialtjänstnämnden svarar för stöd och bidrag till utomstående organisationer som bedriver verksamheter inom socialtjänstnämndens område där detta inte ankommer på stadsdelsnämnd. Vissa av dessa organisationer är engagerade i integrationsarbete. Förvaltningen medverkar också i integrationsarbetet genom att skapa nätverk av organisationer.

Nämnden prioriterar vid bidragsgivningen organisationer som är engagerade i följande grupper: ensamma äldre med invandrabakgrund, våldsutsatta kvinnor, psykiskt funktionshindrade, barn och ungdom och hemlösa. Inom de tre förstnämnda grupperna av organisationer sker integrationsarbete.

Under tre år har ett projekt pågått för utveckling av nätverk för ledare i organisationer som riktar sig till äldre med utländsk bakgrund (Plusprojektet). Pengar till projektet beviljades av regeringen, integrationsnämnden och organisations- och föreningsutskottet. Projektet avslutades under 2002. Förvaltningen kommer att fortsätta arbetet med Plusnätverket. Inom de organisationer som ingår i nätverket bedrivs ett konkret arbete inriktat på att skapa förutsättningar för äldre invandrare att fungera i samhället.

Under 2003 påbörjades arbete med att skapa ett nätverk av kvinnoorganisationer och kommunala verksamheter som arbetar med våldsutsatta kvinnor. Inom dessa organisationer och verksamheter kommer man ofta i kontakt med följdena av de konflikter som kan uppstå när människor med annan kulturell bakgrund möter svenska värderingar. Genom ett nätverk ökar förutsättningarna att ge stöd till utsatta flickor och kvinnor med utländsk bakgrund vilket förbättrar deras möjligheter att integreras i samhället.

Genom bidrag och stöd till RSMH:s (Riksförbundet för Social och Mental Hälsa) sex lokala sysselsättningsverksamheter, Intresseföreningen för schizofreni dagverksamhet och Fountain house skapas förutsättningar för psykiskt funktionshindrade att integreras i samhället. Stadsdelsnämnderna har ansvar för att skapa sysselsättning för de psykiskt funktionshindrade som bor i respektive stadsdel. Genom dessa organisationers verksamheter ökar valfriheten för dessa funktionshindrade personer att delta i en sysselsättning som passar de egna behoven och önskemålen och därmed ökar möjligheterna för den enskilde att skapa en fungerande tillvaro.

Projektet "Unga romer på väg" är ett treårigt ungdomsprojekt för de finsk-romska ungdomarna i Stockholm. Projektet startade i juni 2002 och drivs av Stadsmissionen med bidrag från bl.a. integrationsnämnden, idrottsnämnden och socialtjänstnämnden. Syftet med projektet är att bryta det utanförskap som denna grupp präglas av.

Ansökan om serveringstillstånd och tillsyn av restauranger

Tillståndsenheten har uppdraget att handlägga ansökningar om serveringstillstånd och utöva tillsyn enligt alkohollagens bestämmelser och av kommunfullmäktige fastställda riktlinjer samt till den kostnad som kommunfullmäktige fastställt. Vid ansökan om serveringstillstånd och tillsyn av restauranger kan frågor om diskriminering bli aktuella. Den som gjort sig skyldig till olaga diskriminering kan enligt 16 kap 9 § brottsbalken dömas till böter eller fängelse högst ett år. Gällande lagstiftning möjliggör också administrativt ingripande enligt alkohollagen mot sökande/tillståndshavare som lagförts för bl.a. diskriminering. Detta innebär att en sökande kan få avslag på ansökan om serveringstillstånd och en tillståndshavare kan förlora detta.

Det är angeläget att polis och åklagare prioriterar att utreda anmälningar om diskriminering så att en rättspraxis inom området utvecklas. Det är idag inte alltid helt klart vad som ska ses som diskriminering. Restaurangerna kan också själva välja sina gäster så länge man inte gör sig skyldig till diskriminering. Tillståndsenhetens möjligheter att med olaga diskriminering som grund avslå ansökan eller föreslå indragning av serveringstillstånd skulle öka om rättsläget blev tydligare om de sökande/tillståndshavare som gör sig skyldiga till olaga diskriminering blir dömda för detta.

I stadens alkoholpolitiska program som antogs av kommunfullmäktige i december 1999 uttalas vikten av att människor inte diskrimineras. Restauranginspektörerna på tillståndsenheten tar i samband med inspektionerna upp attityder och förhållningssätt till restauranggäster ur ett diskrimineringsperspektiv.

Tillståndsenheten medverkar i den utbildning i ansvarsfull alkoholhantering som staden tillsammans med bl.a. polisen och branschorganisationerna anordnar. Vakterna som finns vid entréerna till vissa restauranger har en viktig roll vad gäller diskriminering. Tillståndsenheten medverkar i polisens utbildning av förordnade ordningsvakter. I dessa utbildningar tas alltid diskrimineringsperspektivet upp.

Medborgarnas delaktighet

Den debatt som förs om demokrati och insyn i den offentliga förvaltningen utgår oftast ifrån att myndigheterna ska sprida information till medborgarna för att därigenom öka delaktigheten i demokratin. Förvaltningen har bidragit till en sådan utveckling genom att exempelvis utveckla webbplatsen. Bland annat finns protokollen från nämndens sammanträden och förvaltningens centrala diarium tillgängliga där. Under 2003 har arbete påbörjats med att lägga ut information om de föreningar/organisationer som får verksamhets- eller projektbidrag genom socialtjänstnämnden. Denna information beräknas finnas på webbplatsen i början av 2004.

En förutsättning för att möjligheten till insyn ska bidra till delaktighet från medborgarnas sida är att förhållningssättet i förvaltningen präglas av tillgänglighet, öppenhet och en hög serviceanda. Här har exempelvis växel och recep-

tion en viktig roll som förvaltningens ansikte utåt och som en sluss in till den information som efterfrågas. Det är därför angeläget att växel och reception kontinuerligt informeras om aktuella frågor inom förvaltningen. Det är också viktigt att den information som ges ut från förvaltningen upplevs som tillgänglig och begriplig för medborgarna.

Offentlighetslagstiftningen utgår emellertid ifrån medborgarnas *rätt* till insyn i den offentliga förvaltningen. Det kan dock vara skillnad på vad förvaltningen väljer att informera om och vad medborgarna har rätt att ta del av. En fungerande demokrati förutsätter att medborgarna känner till sina rättigheter och att tjänstemännen vet sina skyldigheter. Med denna utgångspunkt har förvaltningen under 2003 fortsatt utvecklingen av arkivorganisationen. Vid varje enhet/institution i förvaltningen ska det finnas åtminstone en tjänsteman som ingår i ett nätverk av dokumentansvariga som är särskilt kunniga i regelverket kring hanteringen av allmänna handlingar. Under året har informationsinsatserna i dokumentations- och arkivfrågor framför allt riktats till hela personalgrupper vid förvaltningens verksamheter.

För att styra dokumentationen i förvaltningen finns en dokumenthanteringsplan för varje enhet/institution i förvaltningen. Dokumenthanteringsplanen innehåller uppgift om vilka handlingar som finns i en verksamhet och hur handlingarna ska hanteras. Dokumenthanteringsplanen är ett av de kraftfullaste instrumenten för insyn i förvaltningen. De är ett levande instrument för arbetet med dokumentationen och under året har uppdateringar gjorts i flera av dessa planer. Dokumenthanteringsplanerna har under 2003 lagts ut på förvaltningens intranät. I förslaget om en särskild lag för hantering av allmänna handlingar, "Ordning och reda bland allmänna handlingar" SOU 2002:97, föreslås att dokumenthanteringsplaner ska bli obligatoriska för offentliga förvaltningar.

Minskat ekonomiskt bistånd

Staden har som mål att från 1999 till 2004 halvera antalet personer som är i behov av ekonomiskt bistånd. Kommunfullmäktige gav i budget 2003 socialtjänstnämnden och integrationsnämnden fortsatt uppdrag att i samverkan utveckla arbetet med att öka antalet förvärvsarbetande och därmed minska behovet av ekonomiskt bistånd. Vidare skulle gruppen socialsekreterare ges goda möjligheter till kompetensutveckling. I anslutning till uppdraget anslags utvecklingsmedel med 5 mkr för vardera nämnd.

Utvecklingsmedlen har under året fördelats på totalt 21 utvecklingsprojekt i stadsdelarna samt till kunskapsutveckling och erfarenhetsspridning. Sammanlagt har 7,047 mkr beviljats för metodutveckling med inriktning mot SFI-studerande, mot arbetslösa ungdomar m.fl. samt med inriktning mot sociala och medicinska hinder. Internationella företagarföreningen, som bedriver företagsrådgivning på olika språk, har dessutom beviljats 0,2 mkr från integrationsnämnden för att kunna återetablera sig i Stockholm. Härutöver har en del av anslaget lagts på kunskapshöjande insatser som riktats till chefer, socialsek-

reterare, bidragshandläggare och arbetskonsulenter inom ekonomiskt bistånd. Valet av seminarier och föreläsningar som erbjudits har grundats på generella behov och önskemål som framförts från stadsdelsförvaltningarna.

Representanter från samtliga stadsdelsförvaltningar, socialtjänstförvaltningen och integrationsförvaltningen har inbjudits till de 11 seminarier som genomförts under året. Totalt har seminarierna och föreläsningarna samlat drygt 750 deltagare. Inom ramen för utvecklingsmedlen har även de två anställningarna som samordnare av stadens insatser för att uppnå halveringsmålet finansierats.

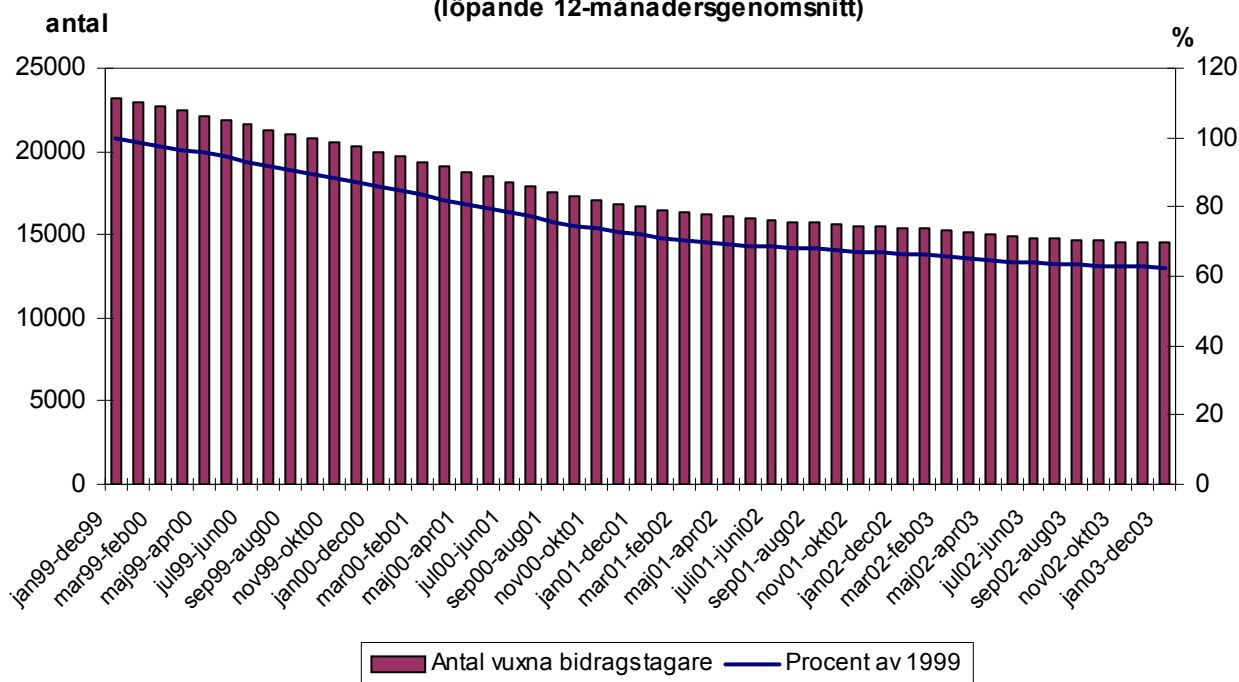
Sammanlagt har 9,065 mkr av utvecklingsmedlen för 2003 förbrukats och kostnaderna har fördelats med 4,476 mkr på socialtjänstnämnden och med 4,589 mkr på integrationsnämnden.

Samtliga stadsdelar som beviljats projektmedel för år 2003 ska i slutet av året komma in med rapporter/ uppföljningsblanketter om sina respektive utvecklingsprojekt. Arbetet med en slutrapport om det för socialtjänstnämnden och integrationsnämnden gemensamma uppdraget pågår.

Uppföljning

Stadens målsättning är att minska antalet bidragstagare med 50 procent från 1999 till 2004 och antalet har minskat med 37,5 procent jämfört med 1999.

**Antal vuxna bidragstagare i staden 1999 - 2003 relaterat till januari 1999
(löpande 12-månadersgenomsnitt)**

De senaste årens utveckling mot minskat antal bidragstagare har avstannat för staden som helhet. Minskningen fortsatte fram till mitten av våren. Efter den sedvanliga sommaruppgången minskade antalet bidragstagare åter något i början av hösten för att på nytt öka under slutet av året. Sammantaget är såväl antalet vuxna bidragstagare som antalet bidragshushåll som varit aktuella under året i stort sett detsamma som år 2002 och utgör 4,5 procent av den vuxna befolkningen. Antalet bidragsmånader per bidragshushåll har dock minskat från 6,5 till 6,1 jämfört med 2002.

Med hänsyn till införandet av äldre försörjningsstöd vid årsskiftet har det skett en liten reell ökning av bidragstagandet. Införandet av äldre försörjningsstöd har dock inte inneburit att alla personer över 65 år har försvunnit som bidragstagare. Antalet hushåll i åldersgruppen över 65 år har endast minskat med 8 procent jämfört med 2002. Även om denna grupp ska få sin försörjning från försäkringskassan inkommer de med ansökningar om övrigt ekonomiskt bistånd till exempelvis glasögon och tandvård.

Arbetslöshet, otillräcklig ersättning från försäkringskassan inklusive 0-klassade sjukskrivna och sociala/ medicinska hinder är de dominerande orsakerna till bidragsbehov. Bland de arbetslösa har andelen ungdomar ökat och bland de sjukskrivna har de 0-klassade ökat kraftigt.

Kostnaderna per hushåll och månad, medelbidraget, har ökat kraftigt under året vilket främst beror på kostnadsutvecklingen i stort, högre kostnader för hyror, el, SL-kort till alla vuxna och kostnader inom ramen för tak-över-huvudet-garantin, men också på att hushållsstorleken har ökat något. Andelen bidragshushåll med barn hr under året ökat från 28 till 30 procent.

Omkring 85 procent av kostnaderna utgörs av försörjningsstöd, dvs. ekonomisk grundtrygghet. År 2002 var denna siffra 90 procent vilket en innebär att en förskjutning av kostnaderna har skett mot övrigt ekonomiskt bistånd. Exempelvis har kostnaderna för olika boenden, hotell, vandrarhem och härbärgen, ökat kraftigt.

EU-frågor

Kommunfullmäktige bildade i maj 2000 Europaforum Stockholm med uppdrag att bland annat samordna stadens insatser inom Europeiska Unionen (EU), integrera EU-frågorna i nämndernas och förvaltningarnas dagliga arbete, bevaka och i staden informera om policy och strategiarbete inom EU, representera staden i internationella nätverksorganisationer (bl.a. Eurocities) och utveckla stadens kontaktnät med andra intressenter i regionen, i Sverige och övriga Europa.

Strategin mot fattigdom och social utestängning

Det Europeiska Rådet har beslutat om en ”Strategi mot fattigdom och social utestängning”. Varje medlemsland lämnade under 2003 en nationell handlings-

plan till EU kommissionen och Rådet med mätbara mål. En förutsättning för att strategins mål ska kunna nås är att den lokala nivån kan spela en aktiv roll.

Europaforum vid socialtjänstförvaltningen samarbetade med ansvarig tjänsteman vid regeringskansliet när regeringen utarbetade den svenska handlingsplanen mot fattigdom och social utestängning 2003-2005. Samverkan förekom även med representanter för Malmö och Göteborg och det svenska nätverket för frivilligorganisationer - EAPN. Resultatet blev att de tre städerna till den nationella handlingsplanen bidrog med goda exempel på lokal samverkan och en bilaga om hur det fortsatta nätverksarbetet mellan städerna skulle utvecklas. Socialtjänstnämnden har gett i uppdrag till förvaltningen att återkomma med förslag till en lokal handlingsplan.

Inom ramen för *EU-strategi för ökad sysselsättning* utarbetas nationella handlingsplaner. Socialtjänstförvaltningens representant i arbetsmarknadsnämnden har under 2003 medverkat till framtagandet av underlag till "Stockholms stads lokala handlingsplan för ökad sysselsättning".

Arbete inom Eurocities sociala kommitté

Inom ramen för den sociala kommittén har Europaforum inom socialtjänstförvaltningen deltagit i två arbetsgrupper. Underlag för arbetet har inhämtats från stadsdelsförvaltningarna och andra organisationer.

I arbetsgruppen CASE (Cities Actions Against Social Exclusion) deltog tio städer. Syftet med CASE var att med 4 - 5 goda exempel från varje stad belysa vad som krävs för framgångsrikt socialt utvecklingsarbete gentemot olika målgrupper. Ett annat mål var att studera den lokala nivåns roll inom ramen för EUs "Strategi mot fattigdom och social utestängning". Slutrapporten presenterades i Athen i början av år 2003 vid en gemensam konferens med det europeiska nätverket för frivilligorganisationer - EAPN.

Arbetsgruppen "Barrier Free Europe for People with Disabilities" skapades också inom ramen för Eurocities sociala kommitté. Under Stockholms ordförandeskap etablerades ett samarbete med syfte att utbyta erfarenheter och kunskap inom två områden; dels att förbättra anställbarheten och höja sysselsättningsnivån för personer med funktionshinder, dels att främja en ökad integration av personer med funktionshinder i informationssamhället. I nätverket deltog 9 städer som bidrog med totalt 17 goda exempel inom ovanstående områden. Slutrapporten är redovisad.

Östersjösamarbete

Staden deltar sedan flera år i Union of Baltic Cities (UBC). Sedan slutet av 2003 deltar Europaforum inom socialtjänstförvaltningen i UBCs arbetsgrupp "Hälsa och socialpolitik". Tillsammans med ordförandestaden Rostock har en arbetsgrupp etablerats med syfte att utforma en handlingsplan för arbetet under åren 2004 - 2005. En viktig del i detta arbete är att finna formerna för samverkan inom ramen för EU strategi mot fattigdom och social utestängning.

Utvecklingsprojekt med EU – finansiering

Under året har Europaforum inom socialtjänstförvaltningen deltagit i två stycken Equal- projekt: "ResursUtbyte" och "Ett tillgängigt arbetsliv för alla." Europeiska socialfonden bidrar med ca 20 mkr till dessa två projekt :

"ResursUtbyte" har till syfte att utveckla en modell för arbetsförlagd introduktion för nyanlända flyktingar. Social Redovisning används som metod för att bl.a. planera och utvärdera och rapportera projektets prestationer. Under året har sex stycken stadsdelar funnit modellen intressant och erbjudit sina medborgare att delta i ResursUtbyte. Två stadsdelar, utöver Farsta stadsdel som är arena för projektet, har visat intresse för att implementera modellen i sin verksamhet.

"Ett tillgängligt arbetsliv för alla" har till syfte att utveckla praktiska metoder för att göra alla arbetsplatser tillgängliga för alla människor oavsett kön, funktionshinder eller etnicitet. Ett nätverk har etablerats i Sverige för att bygga upp självbärande kompetenscentrum för tillgänglighet.

Förvaltningen har därutöver deltagit i följande tre projekt: *Handkraft* som syftar till att tillgodose det faktiska behovet av att utbilda och utveckla en utbildningsmodell för hantverksyrken. *Stockholm matchning* som har till syfte att utveckla metoder för att öka förvärvsfrekvensen bland personer som är beroende av socialbidrag. *Framsikt* som syftar till att utveckla en modell för att hjälpa arbetslösa ungdomar att få en yrkesutbildning och ett arbete. Projekten är under implementering eller att erfarenheterna tas till vara. Europeiska socialfonden har medfinansierat dessa projekt med ca 50 mkr.

Ta ansvar för ekonomin

Prioriterad inriktning: Staden ska bedriva en ansvarsfull ekonomisk politik

Socialtjänstnämndens verksamhetsmål - Verksamheterna ska drivas kostnads-effektivt.

Socialtjänstnämndens generella åtaganden

SotN åtar sig att kontinuerligt arbeta med effektiviserings- och rationaliseringsåtgärder som en naturlig del för att klara kravet på budgethållning samt för att för att åstadkomma ett effektivt resursutnyttjande.

Uppföljning och bedömning av de generella åtagandena i förhållande till det ekonomiska utfallet

Förvaltningsledningen bedömer att nämnden har uppfyllt sina generella åtaganden.

Ekonomiskt utfall

Utfall jämfört med budget

Det ekonomiska resultatet för verksamhetsåret 2003 jämfört med budget uppgår till -0,2 mkr.

Efter ianspråktagande av resultatfond och överföring av resultatenheternas överskott/underskott till 2004 är det ekonomiska resultatet + 8,1 mkr.

Resultatet kan relateras till nämndens totala budgetomslutning om 1,2 miljarder kr.

I månadsrapporter och tertialrapporter har prognostiserats en budget i balans. Betydande underskott har redovisats inom de kund- och individorienterade verksamheterna. Underskotten i verksamheten beror huvudsakligen på omstruktureringen inom HVB barn och ungdom, ökade vårdkostnader inom Enheten för hemlösa, högre kostnader än budgeterat för tak-över-huvudet-garantin samt lägre beläggning och mindre intäkter än budgeterat för HVB barn och ungdom, HVB vuxna och för det nystartade äldreboendet för hemlösa Gamlebo.

I syfte att åstadkomma budgetbalans har ett flertal åtgärder vidtagits under året för att finansiera underskotten. Förvaltningen har under året arbetat för att öka beläggningen och intäkterna för äldreboendet Gamlebo samt HVB vuxna, reducera omstruktureringsekostnaderna inom HVB barn och ungdom samt genom aktivare arbete förebygga LVM-vård och påtalat vikten av mer kostnadseffektiva boenden för att minska vårdkostnaderna inom Enheten för hemlösa.

Därutöver har förvaltningen haft en restriktiv hållning vad gäller användningen av övrigt anslag (senareläggning av planerade IT-investeringar och projekt) och vid prövning av återbesättning av vakanta tjänster.

Nedan visas resultatet för året jämfört med tertialrapporterna och bokslut 2002 summerat på förvaltningens huvudområden. Beloppen är i miljoner kronor (mkr).

Verksamhetsområde	Bokslut 2002 (mkr)	Prognos 2003-04-30 (mkr)	Prognos 2003-08-31 (mkr)	Bokslut 2003 (mkr)
Kundorienterade verksamheter	-10,4	-14,4	-16,1	-6,6
Individorienterade verksamheter	-8,1	-9,9	-10,8	-13,1
Stadsövergripande frågor	+4,9	0	0	+1,4
Förvaltningsgemensamma kostnader	+3,1	+2,0	+1,5	+3,5
Stöd till organisationer	+2,5	0	+2,0	+4,9
Medel för omstrukturering	+5,1	+1,0	+14,1	+8,7
Intraprenader	+0,2	-0,1	+0,4	+0,7
Ersättningar utomlänsplaceringar	+5,7	0	-1,3	+0,2
Summa SotN	-2,7	-15,2	-17,7	- 0,2
Ianspråktagande av resultatfond/ överföring av resultatenheternas resultat	+4,4	+7,9	+11,4	+8,5
Avgår intraprenadernas resultat	-0,2	+0,1	+0,2	-0,2
Resultat efter resultatöverföringar	+7,2	-7,2	-7,4	+8,1
Budgethållningsåtgärder		+7,2	+7,4	
		0	0	

Kommentarer till utfallet

Uppföljning av tertialrapporter och delårsbokslut 2003

Underskotten har minskat jämfört med tertialrapport 2/2003 med anledning av att kommunstyrelsen beviljat socialtjänstnämnden tilläggsanslag om 2 mkr för ökat antal prestationer inom LSS-kollo. Vidare har nämnden medgivits att disponera särskilt avsatta medel för Enheten för ledsagarservice (3,7 mkr).

I enlighet med nämndens beslut har medel omdisponerats inom ram för att finansiera subvention av avgiften vid institutionen Krukis/Örnsberg (1,5 mkr).

I syfte att ge en tydligare ekonomisk redovisning har kostnaderna för omstruktureringen av HVB barn och ungdom (8,9 mkr) omdisponerats och finansierats med särskilt avsatta medel för omstrukturering.

Vidare har HVB vuxna under året haft extraordinära kostnader med anledning av vattenläcka och ombyggnad av kök på Bandhagshemmet samt hussvamp på institutionen Riddaren. Kostnader och intäktsbortfall med anledning av dessa händelser har inte uppkommit till följd av enhetens eget handlande och har därför i enlighet med stadens regler för ekonomisk förvaltning inte belastat resultatenheten HVB vuxna (totalt 3,2 mkr).

Under verksamhetsåret har ersättning utbetalats om 2,65 mkr till Barn och Ungdomsgruppen i Stockholm AB enligt förlikningsavtal godkänt av socialtjänstnämnden i april 2003 med anledning av hävt entreprenadkontrakt.

Kundorienterade verksamheter

Det samlade resultatet för de kundorienterade verksamheterna uppgår till totalt -6,6 mkr. Efter ianspråktagande av resultatfond/överföring av resultatenheternas resultat är resultatet + 1,8 mkr. Budgetomslutningen (samtliga kostnader) för dessa verksamheter är drygt 500 mkr.

För HVB barn och ungdom uppgår underskottet till 1,6 mkr, exklusive kostnader för omstrukturering av verksamheten (8,9 mkr). Underskottet beror på intäktsbortfall på grund av lägre beläggning än budgeterat.

För HVB Vuxna är det ekonomiska resultatet - 7,2 mkr, varav ca 3 mkr avser kostnader för den nystartade avdelningen Dropin/dropout vid institutionen Krukis/Örnsberg. Kostnaderna för Dropin/dropout finansieras med överskott från tidigare år. Kvarvarande underskott om 4,2 mkr beror huvudsakligen på att stadsdelsförvaltningarna har avvisat de prisjusteringar som enheten anseroundgängliga och möjliga utifrån avtal. Stadsjuristen har givit stöd för stadsdelsförvaltningarnas tolkning av avtalet. Underskottet om 4,2 mkr överförs till verksamhetsåret 2004.

I enlighet med nämndens beslut särredovisas institutionen Krukis/Örnsberg från resultatenheten HVB vuxna från och med sista kvartalet 2003 med anled-

ning av förändrad finansieringsform. Avgiften vid institutionen subventioneras med ca 500 kr per dygn från och med den 1 oktober 2003. Krukis/Örnsberg redovisade full beläggning vid årsskiftet.

START (Stockholms arbetsmarknadstjänster) redovisar ett överskott om 1,6 mkr, vilket huvudsakligen förklaras av vakanser inom verksamheten, återhållsamhet med övrigt anslag samt större intäkter än beräknat.

Övriga enheter inom kundorienterade verksamheter (Familjehemskonsulterna, Skuldrådgivningskonsulterna, Placeringsenheten, Korttidshemmen Drömmen och Navet, LSS-kollo, LoBen samt Stockholms äldre- och handikappjour) redovisar mindre avvikelser från budget.

Individorienterade verksamheter

För de individorienterade verksamheterna redovisas ett samlat underskott om 13,1 mkr. Budgetomslutningen för dessa verksamheter uppgår till ca 280 mkr.

Socialjouren redovisar ett underskott om 3 mkr. Överskridandet beror på kostnader för tak-över-huvudet-garantin i form av kostnader för härbärgesboende för hemlösa som söker logi via Socialjouren eller via direktintagning på härbärgen.

Enheten för hemlösa redovisar ett underskott om 8,4 mkr till följd av ökade vård- och boendekostnader. Överskridandet kan huvudsakligen hänföras till placeringar av hemlösa på nyinrättade stödboenden/sjukhem (Triaden, Basen och Gamlebo), kostnader för svårt sjuka hemlösa samt för mor-barn-placeringar.

För Gamlebo redovisas ett underskott om 2,9 mkr. Underskottet beror på att Gamlebo startade i början på året och successivt etablerat sig på marknaden. Gamlebo har sedan starten besökt stadsdelsförvaltningarna och informerat om verksamheten. Tillämpningsanvisningar har utarbetats av förvaltningen i samarbete med äldreomsorgsberedningen på stadsledningskontoret. Socialtjänstnämnden har beslutat att subventionera priset för ålderdomshemsboende för att stimulera stadsdelsförvaltningar/Enheten för hemlösa att placera personer med lägre omvårdnadsbehov än sjukhem på Gamlebo. Prissubventionen har resulterat i att samtliga 27 platser nu är belagda.

Övriga enheter inom de individorienterade verksamheterna (Maria ungdomsenhet, Uppsökarenheten, Jourhavande kurator, Kriscentrum för kvinnor och Stadsövergripande boenden) redovisar mindre budgetdifferenser.

Övriga verksamheter

Enheter för stadsövergripande frågor (stab för utredning och projekt, Precens, FoU, Tillståndsenheten) redovisar ett samlat överskott om 1,4 mkr, vilket huvudsakligen förklaras av senareläggning av projekt samt återhållsamhet med övrigt anslag.

För förvaltningsgemensamma kostnader uppgår överskottet till 3,5 mkr på grund av återhållsamhet med övrigt anslag inom förvaltningsledning och administration (senareläggning av planerade IT-investeringar, utbildningsinsatser, projekt mm) samt restriktiv hållning vid återbesättande av vakanser.

Vad gäller stöd till organisationer redovisas ett överskott om 4,9 mkr, vilket beror på inte utnyttjade medel för kontraktbundet stöd till utomstående organisationer som ordnar boenden för hemlösa samt övriga bidrag till organisationer.

Underskotten inom verksamheterna täcks delvis med budgeterade medel för omstrukturering och övertalighet (8,7 mkr).

I enlighet med stadens regler för ekonomisk förvaltning överförs 100 % av resultatenheter och intraprenadernas över- och underskott till nästkommande år.

Faktisk kostnads- och intäktsutveckling 2003 - jämförelse med verksamhetsåret 2002

Kostnaderna uppgick till totalt 1194,7 mkr verksamhetsåret 2003 att jämföra med budget 1275,2 mkr. Intäkterna motsvarade 456,4 mkr att jämföra med budget 537,1 mkr. Omslutningsförändringarna beror på att köp inom nämndens verksamhetsområde redovisas som externa köp i budgeten men som interna köp i redovisningen. Nettokostnaderna motsvarade 738,3 mkr att jämföra med budget 738,1 mkr. Dessa fördelas på följande kostnadsslag, mkr. Motsvarande uppgifter redovisas för verksamhetsåret 2002.

<i>Kostnader</i>	<i>2003</i>	<i>2002</i>	<i>Kommentar</i>
- personalkostnader	474,0	447,1	
- lokalkostnader	75,5	72,4	
- socialbidrag	22,5	22,9	
- entreprenader/köp av verksamhet	400,7	398,4	Avser köp av vårdplatser inom Enheten för hemlösa, Placerings- Enheten samt ersättning för utomlänsplaceringar.
- övrigt	222,1	206,3	Avser bidrag till organisationer, livsmedel, material mm.
<i>Summa kostnader</i>	<i>1194,7</i>	<i>1147,1</i>	
<i>Summa intäkter</i>	<i>456,4</i>	<i>460,7</i>	
<i>Nettokostnader</i>	<i>738,3</i>	<i>686,4</i>	

Kostnaderna har ökat jämfört med föregående år med anledning av tillkomsten av äldreboendet för hemlösa Gamlebo, institutionen Krukis/ Örnberg, avvecklingskostnader i samband med omstruktureringen av HVB barn och ungdom samt ökade bidrag till organisationer som ordnar boenden för hemlösa. Vidare har lönekostnaderna ökat med ca 27 mkr jämfört med föregående år. Merparten av ökningen beror på årets lönerevision.

Balansräkningen

Balansräkning med detaljkommentarer redovisas i bilaga 5.

Projektmedel m.m.

I enlighet med kommunstyrelsens anvisningar för verksamhetsberättelsen ska nämnden redovisa kvarstående medel för projekt som bedrivs av nämnden och finansieras eller medfinansieras av annan än den egna nämnden. Kvarstående medel balanseras över till nästa år. Projekten redovisas i bilaga 7.

Lokaler

Under året har relativt få och marginella förändringar gjorts inom förvaltningens lokalinnehav. Dessa redovisas separat på bilagd blankett. Förvaltningen har i dag funktionella och till verksamheten väl anpassade lokaler.

Ombudgetering av medel till 2004

Enligt stadens regler för ekonomisk förvaltning kan nämnd hemställa om ombudgetering av under året inte förbrukade medel för projekt och speciella ändamål. Yrkande om ombudgeteringar ska behandlas av kommunstyrelsen. Förvaltningen föreslår att nämnden hemställer om ombudgetering till 2004 av under 2003 inte förbrukade medel för följande projekt:

FoU-enheten

- Profilklasser	0,2 mkr
- Gymnasieskolan/särskilda lärare	0,2 mkr
- Nybo	0,1 mkr
<i>Summa FoU</i>	<i>0,5 mkr</i>

Resultatenheter och resultatöverföring

I enlighet med stadens regler för ekonomisk förvaltning utser nämnden resultatenheter i samband med budget/verksamhetsplan. Enligt reglerna för överföring av resultat ska en enskild resultatenhet avsätta 100 procent av sitt resultat till en resultatfond, dock maximalt 5 procent av enhetens budgetomslutning. Nedan angivna resultatenheter föreslås avsätta följande resultat till år 2003. Beloppen har stämts av och godkänts av stadsledningskontoret.

<i>Resultatenhet</i>	<i>Ackumulerat resultat från föregående år, tkr</i>	<i>Resultat 2003, tkr</i>	<i>Överförda medel till 2004, tkr</i>
HVB vuxna	+3022,4	-7185,0	- 4162,6
Placeringsenheten	+447,9	-913,2	-465,3
Larmcentralen	+285,9	-281,2	+4,7
Familjerådgivningen (nov-dec 2003)		+32,6	+32,6
Behandlingsenheten (nov-dec 2003)		+17,4	+17,4

I enlighet med nämndens beslut i samband med budget/verksamhetsplan upphör Placeringsenheten, Larmcentralen, Familjerådgivningen och Behandlingsenheten som resultatenheter verksamhetsåret 2004.

Egenregiverksamhet som vinner en upphandling i konkurrens ska enligt stadens regler för ekonomisk förvaltning bilda en särskild form av resultatenhet, så kallad intraprenad. En intraprenad är skyldig att under den tid som överenskommelsen gäller föra 100 procent av uppkomna resultat mellan åren, såväl över- som underskott. Familjerådgivningen och Behandlingsenheten för alkohol och narkotikarådgivning upphörde som intraprenader den sista oktober 2003.

Nämndens intraprenader överför följande resultat till 2004.

<i>Intraprenad</i>	<i>Ackumulerat resultat från föregående år, tkr</i>	<i>Resultat 2003, tkr</i>	<i>Överförda medel till 2004, tkr</i>
Hvilan	+507,3	+260,3	+767,6
Familjerådgivningen (upphör 31 okt. 2003)	+571,7	+163,3	0
Behandlingsenheten (upphör 31 okt. 2003)	-300,3	+86,9	0

Överskotten kommer att användas till kompetensutveckling samt utveckling av verksamheten. Resultatenheter med underskott vidtar åtgärder omgående för att uppnå budgetbalans.

I bilaga 8 redovisas vilka belopp som överförs från tidigare år till 2004.

Övertalighet

Kostnaderna för övertalighet uppgick till 3,4 mkr verksamhetsåret 2003 och avser huvudsakligen kvarvarande nettoövertalighet från avvecklingar av institutioner inom HVB Vuxna samt anställda med arbetshinder.